VİKTOR ŞKLOVSKİ • ZOO

Viktor Şklovski

ZOO

Aşktan Söz Etmeyen Mektuplar

ROMAN

Çeviren: Sema Rifat

İKİNCİ BASKI

YAPI KREDİ YAYINLARI

YKY

ZOO

Viktor Borisoviç Şklovski, (Petersburg, 1893-Moskova, 1984), Yahudi-Alman-Rus kökenli bir ailenin çocuğuydu; Petersburg Üniversitesi'nde öğrenim gördü. Biçimcilik hareketinin önderleri ve kuramcıları arasında yer aldı. Şiir Dilini İnceleme Derneği olan OPOYAZ'ın kurucularından biri oldu. 1920'de Petersburg Sanat Tarihi Enstitüsü'nde ders vermeğe başladı. 1922'de Finlandiya'ya kaçtı, sonra Berlin'e geçti. Kitaplarının bazılarını Berlin'de yayınladı. 1923'te ülkesine döndü, 1929'dan sonra tümüyle yazın alanına yöneldi; tarihsel romanlar yazdı, 1930'dan sonra da biçimci görüşlerinden uzaklaştı. Eleştirilerinin yanı sıra romanlar, senaryolar yazdı; sinema konusunda da bir kuramcı olarak kendini kabul ettirdi.

Başlıca yapıtları: *Voskresenie slova* (Sözcüğün Dirilişi, 1914); *Rozanov* (1921); *Sentimentalnoye Puteşestvie* (Duygusal Yolculuk, 1923); *Zoo. Pisma Ne O Lyubvi ili tretya Eloiza* (Zoo. Aşktan Sözetmeyen Mektuplar ya da Üçüncü Héloïse, 1923); *KHod Konya* (Atlının Hareketi, 1923); *O teorii prozi* (Düzyazı Kuramı Üstüne, 1925); *Tretya fabrika* (Üçüncü Fabrika, 1926); *Gamburgsky Sçot* (Hamburg Hesabı, 1928); *Marco Polo* (1936); *O Maiakovsḳom* (Mayakovski Üstüne, 1940); *Zametki o proze russkih klassikov* (Rus Klasikleri Üstüne Notlar, 1955); *Za i protiv: Zametki o Dostoevskom* (Dostoyevski Üstüne Notlar. Lehte ve Aleyhte, 1957); *Tolstoy* (1963); *Ayzenştayn* (1973).

VİKTOR ŞKLOVSKİ

Zoo

Aşktan Sözetmeyen Mektuplar
ya da
Üçüncü Héloïse

FRANSIZCA'DAN ÇEVİREN:
SEMA RİFAT

Edebiyat - 7
ISBN 975-363-114-6

Zoo / Viktor Şklovski
Özgün adı: Zoo
Fransızca'dan Çeviren: Sema Rifat

1. baskı İstanbul, Kasım 1992
2. baskı: 1500 adet, İstanbul, Aralık 1995

Yayına Hazırlayan: Ceyda Akaş
Tasarım: Mehmet Ulusel
Ofset Hazırlık: Nahide Dikel
Yayın Koordinatörü: Aslıhan Dinç
Baskı: Altan Matbaacılık Ltd. Şti.

© Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti., 1992
© Gallimard, 1963
Türkçe çevirinin tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi, No: 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0-212) 293 08 24 Faks: (0-212) 293 07 23

İÇİNDEKİLER

Çevirmenin Sunuşu • 9
Yazarın Önsözü • 13

TANIMLIK ALINTI • 15
Birinci Mektup • 21
İkinci Mektup • 22
Üçüncü Mektup • 23
Dördüncü Mektup • 24
Beşinci Mektup • 28
Altıncı Mektup • 32
Yedinci Mektup • 34
Sekizinci Mektup • 37
Dokuzuncu Mektup • 38
Onuncu Mektup • 42
On Birinci Mektup • 45
On İkinci Mektup • 49
On Üçüncü Mektup • 51
On Dördüncü Mektup • 55
On Beşinci Mektup • 57

On Altıncı Mektup • 60
On Yedinci Mektup • 61
On Sekizinci Mektup • 63
On Dokuzuncu Mektuba Önsöz • 67
On Dokuzuncu Mektup • 69
Yirminci Mektup • 72
Yirmi Birinci Mektup • 73
Yirmi İkinci Mektup • 75
Yirmi Üçüncü Mektup • 78
Yirmi Dördüncü Mektup • 80
Yirmi Beşinci Mektup • 83
Yirmi Altıncı Mektup • 86
Yirmi Yedinci Mektup • 89
Yirmi Sekizinci Mektup • 91
Yirmi Dokuzuncu Mektup • 92

ZOO'yu
Elsa Triolet'ye
ithaf ediyor ve kitaba
ÜÇÜNCÜ HÉLOÏSE
başlığını koyuyorum

*çevirmenin sunuşu**

Viktor Borisoviç Şklovski yazın eleştirmenliği, romancılığı, yazın ve sinema kuramcılığıyla Sovyet yazınının özgün temsilcilerinden biridir.

Onun ülkemizde pek tanınan bir yazar olduğunu söyleyemeyiz. Bununla birlikte, şiir ve yazın kuramıyla ilgili çevreler Şklovski'nin biçimcilik akımındaki önemini bilirler. *Zoo* ise onun romancılığını yansıtan bir yapıt.

Şklovski'nin düşünsel serüveninin başlangıcı Petersburg Üniversitesi'ndeki filoloji öğrenciliği yıllarına uzanır. Gerçekten de dilbilimci J. Baudouin de Courtenay'nin öğrencisi olan Şklovski, 1913-1914 kışında akademik çevrelerden hiç beklenmedik bir destek gören kübist-fütüristlerle bağlantı kurmuş, *Başıboş Köpek* adlı kabarede verdiği bir konferansla fütürizme olan ilginin giderek artmasına yol açmıştı. Dil ve şiir sanatı düzlemindeki yeni görüşlerini açıkladığı, estetik algılamanın kendine özgü ayırıcı özelliği biçim duygusu ilkesinde yatar dediği bu konferans, daha sonra *Voskresenie slova* (Sözcüğün Dirilişi) başlığı altında yayımlandı (1914). Bu çalışma küçük oylumlu da olsa onun yayımlanan ilk kitabıydı ve böylece yazınsal yaşamı başlamış oluyordu.

Şklovski henüz üniversite öğrencisiyken biçimciliğin önderleri arasına girmişti; akımın başlı başına yazınsal bir hareket olarak ortaya çıktığı Birinci Dünya Savaşının başlangıç yıllarında bazı genç filoloji öğrencileri Petersburg'da yeni bir eleştiri okulu olan OPOYAZ'ı kurmuşlardı. Grubun başkanlığınıysa Şklovski üstlenmişti. 1917'de yazdığı "Yöntem Olarak Sanat" başlıklı makalesiyle bir bakıma biçimsel yöntemin bildirgesini sunmuş, belirgin özelliklerini açıklamıştı. Yazısına şiirin özel bir düşünce biçimi olduğunu, yani

imgelerden oluşan bir düşünce olduğunu söyleyen Potebnia'nın anlayışına karşı çıkmakla başlayan Şklovski, imgelerin değişmesinin hiç de şiirsel gelişmenin temelini oluşturmadığını ve imgelerin de zaten değişmez olduğunu vurguluyordu. Ona göre, incelemeler derinleştirildiğinde, belli bir dönem büyüteç altına alındığında belli bir ozanın kendi yaratısı sanılan bir imgenin hiçbir değişiklik yapılmadan başka bir ozandan alınmış olduğu görülürdü. Şklovski yazısında okuru şaşırtma, yabancılaştırma tekniğine *(ostranenie)* de değiniyordu.

Biçimci düşünceye göre önemli olan şiir dilinde "gösteren" ve "gösterilen" arasında olduğu kadar "gösterge" ile "kavram" arasındaki bağlantıda da değişim olmasıydı.

Şklovski, bir yandan biçim sorununun somut olarak ele alınıp incelenmesine yol açan çalışmalarını sürdürürken öte yandan da, 1917 Devrimi sırasında Sosyalist Devrimci Partiye girmiş, önce Galiçya'da sonra da İran'da görev almıştı. 1920'de Petersburg'a döndüğünü görüyoruz. Oradaki Gorki Sanat Evi'ne *(Dom İskusstv)* yerleşen Şklovski, Sanat Tarihi Enstitüsü'nde de ders vermeye başladı; öğrencileri arasmda onun çalışmalarından ve kişiliğinden etkilenen ve kendilerini Serapion Kardeşler *(Serapionviy Bratya)* olarak adlandıran genç yazarlar da vardı.

Bu arada 1919-1920 kışında iç savaş da başlıca kentleri etkisi altına almıştı. İnsanlar, özellikle de aydınlar çetin günler geçiriyorlardı. Artık Rusya'da kalamayacaklarını anlayanlar (aralarında yazarlar, sanatçılar, bilim adamları da vardı) Batı'yla bağlantı kurmuşlardı ve Sovyet Rusya ile Batılı ülkeler arasında henüz diplomatik ilişkiler sağlanmamışken onlar 1920'de yurt dışına çıkmayı başardılar. Gittikleri yerler Prag'dı, Berlin'di, Belgrad, Sofya, Paris'ti, İstanbul'du. Oralara düşünsel birikimlerini de götürdüler.

Şklovski'nin de 1920-1922 yılları arasında hareketli, koşuşmalar içinde geçen bir yaşamı olmuştu. Maddi sıkıntılara karşın çeşitli yayınlara katkıda bulunmaktan kaçınmadı, ayrıca dersler, konferanslar verdi, görüşlerini kısa kalem tartışmalarından oluşan derlemelerde açıkladı. *Rozanov* da bunlardan biriydi. Bu kitap yazınsal evrim ile ilgili bir kuramın gelişmesinde önemli katkı oluşturuyordu. Bu arada, iç savaş boyunca benimsediği tutumdan dolayı tutuklanma korkusuyla 1922'de Şklovski de yurt dışına kaçtı. Önce Finlandiya'ya gitti, sonra Berlin'e geçti ve bir süre orada yaşadı. Böylece Devrim sonrası yurt dışında yaşayan göçmenler *(émigrés)* topluluğuna katılmış oldu. İşte bu çalkantılı yaşamı onun yapıtları-

na özellikle de romanlarına yansıdı. Rusya'dan ayrıldıktan sonra ilk önemli kitabı Berlin'de yayımlandı: *Sentimentalnoye puteşestvie* (Duygusal Yolculuk) [1923]. Gerçekten de belgesel nitelikte olan bu roman onun kendi yaşamından izler taşır. 1917'den 1923'e kadar uzanan bir dönemi kapsayan bu yapıtta Petrograd'da çekilen açlık ve sıkıntı dolu günler, olumsuz yaşam koşulları dile getirilmiştir. Mandelştam'ın canlı bir portresinin de yer aldığı bu romanda yazar Devrimin ilk yıllarında kendi yaşam deneyimlerinden de kesitler sunmuştur. Petrograd'daki yaşantısı, Finlandiya'ya kaçışı, Berlin'deki günleriyle ilgili olarak anlattıklarının sözkonusu döneme tanıklık ettiği göz önünde tutulursa, romanın ne denli ilginç olduğu daha iyi anlaşılır.

Şklovski'nin bu romandan sonra Berlin'de bir romanı daha yayımlandı: *Zoo. Pisma Ne O Lyubvi ili tretya Eloiza* (Zoo. Aşktan Sözetmeyen Mektuplar ya da Üçüncü Héloïse) [1923]. Bu yapıt da aşağı yukarı aynı ruhsal durumu içeren ve yansıtan bir üründür. Mektup biçiminde yazılmış olan ve Tiergarten'deki Berlin Hayvanat Bahçesi'ne gönderen roman sanki çağdaş tarih içinde açılmış bir ayraç gibidir. Dünyayı altüst eden olguların ortasındaki bir insanın ruhsal düşünsel serüveninden kesitler sunar. Berlin'de enflasyon ve göç olayının büyük boyutlara ulaştığı bir döneme tanıklık eder. Gerçek gibi görünen ancak varolmayan ama yine de somut olarak yapıtın sonunda ortaya çıkan "içindeki" sevgiliye seslenir Şklovski bu yapıtında. Bu sevgili onun özlemini yüreğinin derinliklerinden söküp çıkaramadığı Rusya'sıdır. Gerçekten de o yıllarda Berlin'e kaçıp orada Sovyet yurttaşı olarak yaşayanlardan bazıları Rusya'ya geri dönmek istiyorlardı; Şklovski de bunlar arasındaydı. 1923'te sınırlı siyasal aftan yararlanarak Sovyet hükümeti tarafından bağışlandı ve ülkesine döndü. İşte *Zoo* onun içini kemiren bu sevginin, bu özlemin bir yansımasıydı.

Şklovski'nin yine 1923'te Berlin'de küçük bir kitabı daha yayımlanmıştı. Ancak *Hod konya* (Atlının Hareketi) başlıklı bu çalışması, sanat ve yazın üstüne kaleme aldığı kısa denemelerden oluşuyordu. Büyük bir ustalıkla ve zekice yazılmış bir üründü.

Öte yandan Şklovski'nin kendi biçimsel yöntemini savunan ve açıklayan pek çok yapıtı arasında 1925'te yayımlanan *O teorii prozi* (Düzyazı Kuramı Üstüne) oldukça önemlidir. Sanat yapıtlarının sanatsal kurallara uygunluklarıyla önem kazandıklarını söyleyen yazara göre yeni bir biçim, yeni içeriklere bir anlatım kazandırmak

için değil ama sanatsal değerini yitirmiş eski biçimin yerini almak için ortaya çıkar.

Şklovski, 1926'da kendi yaşamından kesitler sunan bir başka yapıt yayımladı: *Tretya'fabrika* (Üçüncü Fabrika). Daha sonra da paradokslara büyük ölçüde yer veren *Gamburgsky sçot'u* (Hamburg Hesabı) yayımlandı. (1928).

1929'dan sonra biçimcilik artık tehlikeli bir öğreti olarak görülmeye başlamıştı. O da bunun üstüne sözkonusu alanla ilgili görüşlerinden uzaklaştı ve resmi sanat görüşünü benimsemeye çalıştı. Bundan böyle yazın tarihi, tiyatro, sinema eleştirilerine yöneldi. Hatta senaryolar bile yazdı. Mayakovski, Tolstoy, Dostoyevski üstüne çalışmalar yaptı.

Görüldüğü gibi çok sayıda ve çeşitli türlerde yapıt veren Şklovski *Zoo*'da romancı yanıyla çıkıyor karşımıza. Biz bu yapıtı Rusça aslından değil de ikinci dilden yani Fransızca çevirisinden Türkçeye aktardık. Yapıtı Fransızcaya çeviren Vladimir Pozner'in metne koyduğu açıklamaları (F.Ç.N.) biçiminde, ayrıca gerekli gördüğümüz yerlere koyduğumuz bazı açıklamaları da (Ç.N.) biçiminde belirttik.

Sema Rifat

* Bu yazının oluşturulmasında şu yapıtlardan yararlanılmıştır:

Jakobson, R., *Sekiz Yazı*, İstanbul, Düzlem yay., 1990 (çeviren: M. Rifat - S. Rifat).

Maguire, R. A., *Red Virgin Soil. Soviet Literature in the 1920's*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1968.

Markov, V., *Russian Futurism*, Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1968.

Poggioli, R., *The Poets of Russia, 1890-1930*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1960.

Sturve, G., *Russian Literature under Lenin and Stalin. 1917-1953*, Norman, Oklahoma, University of Oklahoma Press, 1971.

Todorov, T., *Théorie de la littérature. Textes des formalistes russes*, Paris, Seuil, 1965. (Türkçe çevirisi; *Yazın Kuramı. Rus Biçimcilerinin Metinleri*, çeviren: M. Rifat - S. Rifat, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 1995).

yazarın önsözü

Bu kitabın yazılışı şöyle oldu. Önce Rus Berlin'e ilişkin bir dizi betimleme yazmayı düşünüyordum, sonra bu röportajları ortak bir konu çevresinde bir araya getirmek ilginç geldi bana. Bunun için de *Hayvanat Bahçesi*'ni *(Zoo)* seçtim; kitabın başlığı böylece ortaya çıkmış oldu, ne var ki, çeşitli parçalar arasında bağlantı sağlayamamıştı. İşte o zaman bunu bir tür mektup roman biçiminde sunma düşüncesi geldi aklıma.

Mektup roman var olabilmek için bir neden gerektirir. Peki nedir insanları mektuplaşmaya zorlayan şey? Bunun her zamanki açıklaması aşktır ve ayrılıktır. Ben bunu özel görünümlerinden biri altında benimsedim: Mektuplar, bir kadına aşık olan bir erkek tarafından yazılmıştır, ama kadının ona ayıracak zamanı yoktur. Bu durum yeni bir ayrıntıyı gerektirdi: Ben de, kitabın özü sevgiyle ilgili olmadığı için, aşktan sözetmeyi yasaklama yoluna gittim. Buradan da alt başlıkta belirttiğim *Aşktan Sözetmeyen Mektuplar* doğdu.

Yapıt işte o zaman kendiliğinden oluşmaya başladı; ancak, gereçleri arasında, yani lirizm ve aşk çizgisi ile betimleme çizgisi arasmda bir bağıntı bulunmalıydı. Ben de konunun gereklerine uyarak bu öğeler arasında karşılaştırmalar yardımıyla bir bağıntı kurdum. Tüm betimlemeler sonunda aşkın eğretilemeleri olup çıktı.

Kadın –mektupların yazıldığı kadın– var olan birinin, yabancı bir uygarlıktan olan birinin görünümüne uygun olarak biçimlendirildi, çünkü bu kişi eğer senin uygarlığmdansa, o zaman ona betimlemeli mektuplar yollamanın yararı olmaz. Ben bu romana bir konu getirebilir, sözgelimi kahramanın yazgısmı anlatabilirdim. Ancak hiç kimse kendi yarattığı ilahlara tapmaz. Yaygın türden

konulara gelince, onlara karşı, tıpkı bir diş hekiminin dişler karşısında takındığı tavrı benimseriin.

Bu kitabın temelini, farklı iki uygarlıktan olan insanların tartışması oluşturuyor; metinde sözü geçen olaylarsa ancak eğretilemelere gereç olarak kullanılmıştır.

Bu, gerçek gelişmeyi yadsıyan ve eğretilemeli gelişmeyi destekleyen erotik yapıtlara özgü yaygın bir yöntemdir. *Gizli Masallar* ile karşılaştırınız.

Berlin, 5 Mart 1923

TANIMLIK ALINTI

hayvanat bahçesi

Ey Bahçe, ey Bahçe!

Sende demir, kardeşlere kardeş olduklarını anımsatan ve kanlı savaşa son veren babaya benzer.

Sende Almanlar bira içmeye gider.

Güzeller de bedenlerini satar.

Sende kartallar tünemiştir, henüz akşamına kavuşmamış bugünün ışığmca tüketilen sonsuzluğa benzerler.

Sende deve Buddhacılığın çözüm yolunu bilir ve Çin'in hoşnutsuzluğunu örtbas eder.

Sende geyik koca koca kayalar gibi gelişen korkudan başka birşey değildir.

Sende ziyaretçilerin tuvaletleri zariftir.

Almanların da her yanından sağlık fışkırır.

Sende, bütünüyle kışa benzeyen, gagasıysa bir sonbahar korusunu anımsatan kuğunun karanlık bakışı, kendi kendisine karşı belli bir sakınımı yansıtır.

Sende mavi ışıltı, Pavda taşının tepesinden görünen Sibirya'ya benzer bir çark sergiler vadide; dökülmüş yaprakların altın sarısı ile korunun yeşili üstüne bulutların masmavi ağları düştüğünde ve de herşey toprağın girinti çıkıntılarında değişik biçimlerde yansıdığında.

Sende maymunlar binbir türlü kızarlar ve bedenlerinin uç kısımlarını gösterirler.

Sende, zelzele olurken dağların yaptığı gibi yüzlerini buruşturan filler, gerçeğe antik bir anlam yükleyerek ve sanki merhamet dilenirmiş gibi saygı ile eğilerek bir çocuktan yiyecek isterler: Yemek yense! Ah bir yemek yenebilse!

Sende ayılar ustaca havaya zıplar ve bakıcıdan gelecek emirlerin bekleyişi içinde aşağıya bakarlar.

Sende yarasalar, günümüz Rus'unun yüreği gibi askıdadır.

Sende şahinin bağrı fırtınadan önceki kuştüyü görünümlü bulutları anımsatır.

Sende kuş alçaktan uçarken, güneşin batışını ve bu yangının tüm korlarını da sürükler peşinden.

Sende bizler yaşlı müslüman bakışlı kaplanın aksakalla çevrili yüz çizgilerinde, ilk müslümana saygı gösteririz ve İslam'ın özünü okuruz.

Sende dinlerin, dalgalarm yarışı olduğunu düşünmeye başlarız bizler; yatışan ve dağılarak hayvan türlerini oluşturan dalgaların.

Ve de Tanrı'yı bu kadar farklı biçimlerde görmeyi bildikleri için yeryüzünde çok fazla hayvan olduğunu...

Sende top atışı, kartalları fırtına bekleyişi içinde gökyüzünü seyre zorlar öğlen vakti.

Sende kartallar tüneklerinin tepesinden düşerler, tıpkı yer sarsılırken tapınakların ve büyük yapıların tepesinden ilahların devrilmesi gibi...

Sende belli bir aileden olan ördeklerin ağzından topluca bir bağırtı yükselir tıpkı kendi türlerinin tanrısına -kuşlarınki gibi ayakları ve gagası var mıdır acaba- bir şükran ilahisi söylermiş gibi.

Sende kül ve gümüş renkli beçtavukları sahte dilencilere benzer.

Sende Malezya ayısında kuzeyli bir dost görmeyi reddederim ve onda, gizlenmekte olan Moğol'u bulurum.

Sende kurtlar içtenlik ve bağlılığı dile getirirler.

Sende, papağanların o boğucu barmağına girerken üstüme hep bir ağızdan çıkan selamlar yağar: "Aptallaaarrr!"

Sende kalın ve parlak gövdeli mors, yorgun bir güzel gibi kaygan ve yelpaze biçimli kapkara çıplaklığıyla salınır, ardından suya atlar; ve sonra yeniden sekiye kaydığmda yağlı ve hantal bedenindeki sivri kıllar ile Nietzche'nin başını andıran dümdüz alnı ortaya çıkar.

Sende kara gözlü narin lamanın ve yassı görünümlü mandanın çenesi düzenli olarak bir sağa bir sola doğru oynar, tıpkı bir halkın temsil edildiği ve karşısmda sorumlu bir yönetimin bulunduğu bir ülkenin yaşamı gibi; pek çok insanın arzuladığı cennet!

Sende, kırmızı beyaz gözleri, düşük bir kralın o söndürülemez öfkesini yansıtan gergedan, kölelerin başkaldırısı karşısındaymış gibi, insanlar karşısındaki küçümsemesini gizlemez. Korkunç İvan da onun benliğinde gizlenmiştir.

Sende, uzun gagalı, soğuk mavi gözleri gözlüklerle çevrili martıların, uluslararası birçok işe birden girişmiş kimselere benzer halleri vardır, bunu bize fokbalıklarına atılan yiyecekleri çalarken sergiledikleri sanatlarıyla da doğrularlar.

Sende Rusların büyük askerlerini şahin adıyla yücelttiklerini, Kazak'ın gözünün de bu kuşunkinin aynısı olduğunu anımsarız bizler; Ruslara askerlik sanatını kimin öğrettiğini de öğrenmeye başlıyoruz.

Sende filler çıkardıkları borazan sesini unuturlar da sanki durumlarından şikayet ediyorlarmış gibi bir ses çıkarırlar. Kimbilir belki de, bizleri böyle minicik görünce ince seslerin de bir zevklilik kanıtı olduğunu düşünmeye başlıyorlardır. Ne bileyim.

Sende hayvanlardaki birkaç olağanüstü yetenek yitip gider, tıpkı bir dua kitabından kopya edilmiş olan İgor Oyunu'nda olduğu gibi.

VELEMİR HLEBNİKOV
"Yargıçların Birinci Livarı", 1909

BİRİNCİ MEKTUP

Bir kadın tarafından, Berlin'den Moskova'ya, kızkardeşine yazılmıştır. Kadının kızkardeşi çok güzeldir, gözleri ışıl ışıl parlar. Mektup giriş niteliğindedir. Kulak verin konuşan şu dingin sese!

Sonunda alıştım yeni daireye. Ev sahibimin eskiden hafif bir kadın olmasından kuşkulanıyorum, bu yüzden de ne kötü yürekli, ne de can sıkıcı biri. Oturduğum mahallede yalnız Almanca konuşuluyor; buraya nereden gelirlerse gelsinler insanlar oniki demir köprü altından geçmek zorundalar. Gerçekten gerekmedikçe gidilmeyen bir bölge burası. Kurfürstendamm'daki dostlarım, artık geçerken beni görmek için yukarı çıkmayacaklar.

Yakınımdakiler hep aynı kişiler, yerlerinden de hiç ayrılmıyorlar. Üçüncüsü, kendini tümüyle bana adadı. Kolaylıkla aşık olduğunu bildiğim halde yine de ona süslerimin en önemlisi gözüyle bakıyorum. Bana her gün bir ya da iki mektup yazıyor; kendisi getiriyor onları, usulca yanıma oturup okumamı bekliyor.

İlki bana hâlâ çiçek gönderiyor, ama giderek daha üzgün biri olmakta. İkincisi, hani şu senin beni kendisine emanet etme ihtiyatsızlığını gösterdiğin var ya, işte o da ısrarla beni sevdiğini söylemeyi sürdürüyor. Karşılığında da benim tüm sıkıntılarımla kendisine yönelmemi istiyor. Ne kurnaz şey.

Şu sıralarda, taksi ücretlerini beşbinle çarpıyorlar.

Her ne kadar burada yaşam sakinse de benim yine Londra tütüyor gözümde. Yalnızlık özlemi içindeyim, düzenli bir yaşamın, sabahtan akşama dek süren bir işin, banyo teknesinin ve sevimli insanlarla dans etmenin özlemi içinde. Burada, bu alışkanlığı yitirdim ben. Üstelik bütün bunları bir an olsun unutturmayacak kadar çok mutsuzluk var çevrede.

Seninle ilgili olup biten her şeyi anlat bana hemen. Şekerim öperim seni, güzeller güzelim, sevginden ve inceliğinden dolayı bir kez daha teşekkür ederim sana.

Alia

7 Şubat

İKİNCİ MEKTUP

Aşk, kıskançlık, telefon, aşkın evreleri hakkında.
Mektup Rusların girişimine ilişkin bir gözlemle sona eriyor.

Sevgili Alia,

seni görmeyeli daha şimdiden iki gün oldu bile.

Arıyorum. Telefon inim inim inliyor, birini ürküttüğümü anlıyorum.

Sonunda telefonda sana ulaşıyorum: Gündüz dolusun, akşam da.

Yeniden yazıyorum. Çok seviyorum seni.

Sen benim oturduğum kentsin, ayın ve günün adısın sen.

Yüzüyorum, tuzlarla kaplı her yanım, gözyaşlarıyla ağırlaşmışım, başımı nerdeyse hiç çıkartmıyorum sudan.

Az sonra boğulacakmışım gibi geliyor bana, ama suyun altında bile seveceğim seni, telefonun çalmadığı, gürültülerin ulaşmadığı, sana rastlamanın olanaksız olduğu suyun altında bile.

Seni seviyorum, Alia, sense beni yaşamının basamağına takılmaya zorluyorsun.

Ellerim soğuktan uyuşuyor.

Erkekleri kıskanmıyorum ben, senin zamanını kıskanıyorum. Seni görmeden edemiyorum. Aşkın yerini hiçbir şey alamadığına göre ne yapabilirim ki?

Olayların ağırlığını bilmezsin sen. Bütün insanlar senin gözünde eşittir, tıpkı Tanrı'nın gözünde olduğu gibi. Peki ben ne yapabilirim ki? Seni çok seviyorum.

Önceleri, sana doğru eğilmiştim, trende, uyuklayan yolcunun başının yanındakinin omuzuna eğilmesi gibi.

Daha sonra gözlerimi senden ayıramaz oldum.

Senin ağzını, dudaklarını ezbere biliyorum.

Seninle ilgili düşüncelerin çevresine tüm yaşamımı doladım ben. Bana göre yabancı biri değilsin sen, öyleyse benden yana bak ne olur.

Aşkımla korkuttum seni; önceleri, neşem yerindeyken, sen daha çok hoşlanırdın benden. Bu Rusya'dan kaynaklanıyor sevgilim. Bizler ağır hareket eden insanlarız. Ama, Rusya'dayken güçlüydüm ben, buradaysa ağlar oldum.

4 Şubat

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Yani, Alia'nın İkinci Mektubu. Benden artık kendisine aşktan hiç sözetmememi istiyor. Bezgin bir mektup.

Şekerim, hayatım. Aşktan sözetme artık bana. Yapma bunu. Çok yoruldum ben. Senin de dediğin gibi tıkandım artık. Gündelik yaşamımız bizi birbirimizden ayırmış durumda. Seni sevmiyorum, hiçbir zaman da sevmeyeceğim. Aşkın beni korkutuyor, günün birinde beni yaralayacaksın sen, çünkü bugün çok seviyorsun. Bu kadar çok sızlanıp durma, sen her şeye karşın benimsin. Korkutma beni. Beni çok iyi tanırsın sen, korkutmak, püskürtmek için elinden geleni yaparsın. Aşkın belki büyük ama hiç de neşe vermiyor insana.

Sana ihtiyacım var benim, beni benden çekip almayı biliyorsun sen.

Bana sırf aşkından söz etme. Telefonda yabanilik numaraları yapma bana. Kızıp köpürme. Günlerimi zehirlemeyi biliyorsun. Özgürlüğe ihtiyacım var benim: Kimse birşey sormaya yeltenmesin bana.

Ya sen, sen de benim bütün zamanımı istiyorsun. Uçarı ol biraz, yoksa aşkını elinden kaçıracaksın. Günden güne daha da hüzünlü biri oluyorsun. Sevgilim, bir dinlenme evine gitsen çok iyi edersin.

Sana yatağımdan yazıyorum, dün geç saatlere kadar dans ettim de ondan. Şimdi kalkıp banyo yapacağım. Görüşürüz belki bugün.

Alia

5 Şubat

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Soğuk, Petrus'un ihaneti, Velemir Hlebnikov ve sonu hakkında. Mezarı başındaki haçın üstünde yer alan yazıt hakkında. Burada aynı zamanda Hlebnikov'un aşkı, sevmeyenlerin acımasızlığı, çiviler, aşk acısı ve aşk yolunda kurulmuş olan tüm insanlık uygarlığı da sözkonusu edilmiştir.

Sana aşktan söz etmeyeceğim, havanın nasıl olduğundan söz edeceğim yalnızca.

Bugün Berlin'de hava güzeldi.

Masmavi bir gökyüzü ve güneş vardı evlerin tepesinde yükselen. Doğruca pansiyon Marzahn'ın içine, Eichenwald'ın odasına süzülüyor.

Ben dairenin öbür bölümünde yaşıyorum.

Dışarıda güzel bir hava var, serin bir hava.

Bu yıl Berlin nerdeyse hiç kar görmedi.

Bugün Şubat'ın 5'i... Hâlâ aşktan söz etmiyorum.

Üstümde bir güz pardösüsü var, ama eğer dondurucu bir soğuk yapmaya başlasaydı o zaman ona kış pardösüsü demek zorunda kalırdım.

Havari Petrus soğuk yüzünden, İsa'yı yadsımıştı. O gece hava serindi, Petrus, çevresinde kamuoyunun oluştuğu ateşe doğru yaklaştı, din adamları kendisine İsa ile ilgili sorular sordular, Petrus da onu tanımadığını söyledi.

Horoz ötüyordu.

Filistin'de kışın pek öyle soğuk olmaz. Orada hava kuşkusuz Berlin'dekinden çok daha sıcaktır.

Eğer o gece sıcak olsaydı, Petrus zifiri karanlıkta oturacaktı, horoz bütün horozlar gibi boşuna ötmüş olacak, İncil'de de ironi yer almamış olacaktı.

İyi ki İsa Rusya'da çarmıha gerilmedi; bizim oralarda kara iklimi vardır, şiddetli soğuklar olur, kar fırtınaları çıkar: Öyle olmuş olsaydı İsa'nın yığınla tilmizi kavşaklarda, ateşlerin çevresinde toplanır ve onu yadsımak için kuyruk yapardı.

Bağışla beni Velemir Hlebnikov, yabancı yazıların ateşi karşısında ısındığım için. Seninki yerine kendi kitabımı yayımladığım için. Bizim oralarda iklim kara iklimidir üstad.

Tilkilerin kovukları vardır, tutsak olana iyi kötü bir yatak verilir, bıçak gece kılıfına girer, ama senin, senin başını sokacak bir yerin olmadı Velemir.

Vzial dergisi için yazmış olduğun ütopyada öbürlerinin yanı sıra bir de şöyle bir fanteziye rastlanır: "Her insanın hangi kentte olursa olsun, bir oda sahibi olmaya hakkı vardır."

Bu öyküye bakılacak olursa gerçekten insanın sırçadan bir odası olmalıdır, ama, bence Velemir sıradan bir odayı da kabul ederdi.

Hlebnikov öldü, *Yazınsal Anılar*'da çenesi düşük yaşlı bir adam "bir baltaya sap olamamış biri" konusunda bir şeyler anlattı.

Mezarlıkta ressam Mituriç mezar başındaki haça şöyle yazdı: "Velemir Hlebnikov, Yerkürenin başkanı[1]."

Demek sonunda gezgin için barmacak bir yer bulunmuştu, sırçadan bir yer değildi, elbette.

Senin yeniden başıboş dolaşmak için dirilmek isteyeceğini hiç sanmam Velemir.

Öbür haçın üstünde de şöyle yazılıydı: "İsa, Yahudilerin kralı."

Bozkırlarda başıboş dolaşmak, kâh asker olmak, kâh geceleri ambar bekçiliği yapmak, ya da yarı tutsak bir halde Harkov'da, *imajinistlerin*[2] gürültülü bir gösterisine katılmak senin için güç olurdu.

Bizleri bizler için bağışla ve de öldüreceğimiz insanlar için.

Bizleri yabancı ateşlerle ısındığımız için bağışla.

Devlet insanlarm zararını üstüne almıyor, İsa'nın zamanında Aramca'yı anlamazdı; genel olarak da insan dilini hiç anlamaz.

İsa'nm ellerini delen Romalı askerler, çivilerden daha suçlu değildir.

Ama bununla birlikte çarmıha gerilmiş olanların canları çok acır.

Eskiden, Hlebnikov sanki kendi yaşam biçimini farketmiyor gibiydi, gömleğinin kollarının omuzlara kadar yırtık olduğunu, karyolasındaki çubukların üstünde bir şiltenin bulunmadığını, baş

1) Rus fütürizminin kurucularından biri olan Hlebnikov (Velemir Viktor Vladimiroviç), kimilerine göre bir dahi, kimilerine göre de bir deliydi. "Uzam Devletleri"nin yerini alması için kendine göre düşsel bir "Zaman Devleti" kurmuş, kendisini de "Yerkürenin Başkanı" ilan etmişti. (Ç.N.)

2) *Militan İmajinistler Birliği*: Ekim Devrimi'nin hemen ardından, büyük bir şair olan Yesenin'in çevresinde oluşmuş sıradan şairler topluluğu. (F.Ç.N.)

yastığına tıkıştırdığı el yazmalarının yitip gitmiş olduğunu farketmiyor gibiydi. Ama ölmeden önce el yazınalarını anımsamıştı.

Ölümü korkunç oldu onun: Septisemiden öldü.

Yatağı çepeçevre çiçeklerle donatılmıştı.

Yakınında erkek doktor yoktu, yalnızca bir kadın doktor vardı, ama Hlebnikov bir kadının kendisine yaklaşmasına izin vermemişti.

Eski anılara dalıyorum.

Kokkala'da geçiyordu bütün bunlar, sonbaharda, gecelerin kapkaranlık olduğu bir dönemde.

Kışın Hlebnikov'a bir mimarın evinde rastlıyordum.

Zengin bir evdi burası, mobilyalar Karelya kayınındandı, ev sahibi açık tenli, kara sakallı, akıllı bir adamdı. Kızları vardı.

Hlebnikov da oraya gelirdi: Ev sahibi onun şiirlerini okurdu, anlardı da onları. Hlebnikov kendisine bakılmasından hoşlanmayan hasta bir kuşa benziyordu.

Sırtında eski bir redingot, tıpkı böyle bir kuş gibi, kanatları inik durumda öylece oturur kalır, mimarın kızına bakardı.

Çiçek götürürdü ona ve de yapıtlarını okurdu.

Tümünden de vazgeçerdi *Bakirelerin Tanrısı* dışında.

Ona nasıl yazmak gerektiğini sorardı.

Kokkala'da geçiyordu bütün bunlar, mevsim sonbahardı.

Hlebnikov orada yaşıyor, Kulbin ve İvan Pugniy'yle komşuluk ediyordu.

Ben gidip Hlebnikov'u buldum ve ona genç kızın bir mimarla, babasının asistanıyla evlendiğini söyledim.

Çok sıradan bir işti bu.

Pek çok insanın bu tür bir derdi vardır. Yaşam oldukça düzenlidir, tıpkı bir yolculuk çantası gibi, ama bizler bir türlü orada yerinizi bulamayız. Yaşam bizleri birbirimize uydurmaya çalışır, bizi sevmeyen birinin çekimine kapıldığımızda da eğlenir bizimle.

Bütün bunlar posta pulları kadar sıradan şeylerdir.

Körfezdeki dalgalar, Kokkala'nın dalgaları da sıradandı. Bugün de hâlâ öyleler. Eskiden metalden, sivri dağ sıralarını andırırlardı. Bulutlar yündendi. Hlebnikov bana şöyle dedi:

"Beni yaraladığınızı biliyorsunuz değil mi?"

Bunu biliyordum.

"Baksanıza kuzum, ne ister onlar? Kadınlar ne ister bizden? Neyi arzu ederler? Ne olursa yapardım. Bambaşka bir biçimde yazardım. Kimbilir belki onlara şan şöhret gerek?"

Deniz sıradandı. Villalarda insanlar uyumaktaydı.

Zeytin Bahçesi'nin şu duasına nasıl karşılık verebilirdim ki?

İçiniz dostlar, içiniz, büyükler ve küçükler, aşk acısını derinliğine çekiniz. Kimsenin bir şeye gereksinimi yok burada. Giriş yalnızca serbest giriş kartlarıyla oluyor. Zalim olmak kolaydır, sevmemek yeter. Aşk da ne Aramca'dan anlar ne de Rusça'dan. Elleri delmeye yarayan çiviler gibidir.

Geyik boynuzlarını dövüşürken kullanır, bülbül yok yere ötmez, oysa bizim kendi kitaplarımız hiçbir işimize yaramıyor. Yara onulmaz bir yara.

Elimizde yalnız evlerin güneş tarafından aydınlatılan sarı duvarları, kitaplarımız ve aşka götüren yolu izleyerek kurduğumuz tüm insanlık uygarlığı kaldı.

Ve bir de uçarı olma temel ilkesi.

Ama ya insan çok acı çekiyorsa?

Herşeyi kozmik ölçeğe aktar, yüreğini kafese kapat, otur bir kitap yaz.

İyi ama hani nerde o beni seven kadın?

Düşlerimde görüyorum onu, ellerinden yakalıyorum, yaşamımın rehberi, mavi gözlü rehber, ona Lucie adını veriyorum ve bayılıp ayakları dibine yığılıyorum ve düşümden kurtuluyorum.

Ey ayrılık, ey gidi bitkin beden, dökülmüş kan!

BEŞİNCİ MEKTUP

Aleksey Mihayloviç Remizov'un ve onun bulduğu dördüncü kata şişe şişe su çıkarma yönteminin betimlemesini içeriyor. Yine hemen burada, Maymunlar Büyük Birliği'nin ortak yaşamı ve töreleri betimlenmiştir. Mektupta bir de kişisel öğenin sanatsal gereç olarak oynadığı role ilişkin kuramsal düşüncelere de yer verdim.

Maymunların kralı Assyka'nın –Aleksey Remizov– yeni sıkıntıları olduğunu biliyorum: Onu oturduğu daireden atıyorlar[1].

Şu adamı da kendi gönlünce yaşaması için bir türlü rahat bırakmazlar.

1919 Kışında Remizov Petersburg'da yaşıyordu; günün birinde evindeki su borusu patlayıvermişti.

Onun yerinde kim olsa soğukkanlılığını yitirirdi, ancak Remizov, bütün tanıdıklarının evinden şişe toplamıştı: Şarap şişeleri, eczanelerde kullanılan dar boğazlı küçük şişeler, ve daha başka pek çok şişe, ne bulabildiyse toplamıştı. Bunları odasındaki halının üstüne bir bölük asker gibi dizmişti; aralarından iki tanesini alır, gidip su getirmek için merdivenlerden yuvarlanırcasına inerdi. Bu yolla bir günlük suyu ancak bir haftada çıkarabilir insan.

Remizov'un yaşamı –kendi kendisinin oluşturduğu yaşam– oldukça rahatsızdır, ama eğlencelidir de.

Ufak tefek bir adamdır Remizov, sık ve kıvrım kıvrım burgaçlar oluşturan saçları alabros kesilmiştir. Yuvarlak omuzludur, kıpkırmızı dudakları vardır. Burnu kalkıktır. Bütün bunları gırgır olsun diye söylüyorum.

Pasaportuysa tümüyle maymun harfleriyle yazılmıştır. Su borularının patlamasından çok önce Remizov insanların yanından ayrılmış –o önceden hangi insanların hangi cins hayvan olduklarını biliyordu– ve büyük Maymun sürüsüne katılmıştı.

Maymunlar Birliği, Remizov tarafından, Rus masonluğu örnek alınarak yaratıldı. Blok[2] da birliğin üyesiydi, günümüzde Kuzmin[3], Maymunlar Büyük ve Özgür Odası'nın müzikçisidir,

1) Aleksey Remizov, Devrim öncesi kuşağı Rus yazarları arasında en ilginç olanlardan biridir. 1957'de Paris'te ölmüştür. (F.Ç.N.)
2) Aleksandr Blok, XX. yy'ın ilk çeyreğindeki en büyük Rus yazarlarından biridir (F.Ç.N.)
3) Aynı dönemde yaşamış bir ozan. (F.Ç.N)

Grzebin[4] ise maymunların dostudur, birliğe de, prens rütbe ve ünvanıyla bağlıdır; bu da kıtlık ve savaş dönemleri düşünülerek alınmış bir önlemdir.

Ben de bu maymunlar komplosuna kabul edildim, kendi kendime de "kısa kuyruklu küçük maymun" rütbesini verdim. Kızıl Ordu'ya katılmadan önce kuyruğumu Kerson'da kendi ellerimle kopardım. Sen bir sözde yabancısın, valizlerin de, sahibelerinin eskiden Sibiryalı bir kadın, elma yanaklı Steşa tarafından beslendiğinden habersizler, işte bunun için sana şu bilgiyi vermeliyim: Şu bizim maymun milleti, yaşamdan kaçmış olan insan sürüsü, gerçek bir krala sahip. Saygıdeğer bir kral.

Remizov'un bir karısı var, tam bir Rus, çok da sarışın, kalıplı bir kadın Serafima Pavlovna-Dovguello. O kadar beyaz ve o kadar Rus ki, tıpkı çar Aleksey Mihayloviç döneminde Moskova'da rastlanan bir zenciyi andırıyor.

Remizov'un adı da Aleksey Mihayloviç. Bana bir gün şöyle demişti: "Artık ben bir romana şöyle başlayamıyorum: İvan İvanoviç masadaydı."

Seni saydığım için bir sır veriyorum böylece.

Tıpkı bir ineğin çayırda son bir filiz kalıncaya kadar otları yiyip bitirmesi gibi yazınsal konular da tükeniyor, yöntemler eskiyor, silinip gidiyor.

Yazar çiftçi olamaz, o bir göçebedir, sürüsü ve karısı ile birlikte yeni otlaklar aramaya çıkar.

Bizim büyük maymun ordumuz da Kipling'in kedisi gibi damlarda yaşar: "Kendi bildiği gibi."

Sizler, üstünüze elbise giyerseniz, sizde, bir gün bir diğerini izler; cinayet, daha çok da aşk konusunda geleneksel bir tutumunuz vardır sizin. Maymunlar ordusuysa, akşam yemeğini yediği yerde geceyi geçirmez; gece uyuduğu yerde de sabah çayını içmez. Hiçbir zaman evi olmaz onun.

Bizim işimiz yeni şeyler yaratmaktır. Remizov şu sıralarda konusuz bir kitap yapmak istiyor, bunu da insan yazgısını bir bütüne temel olarak almadan gerçekleştirmeyi amaçlıyor. Kimi kez parçalardan ortaya çıkan, kitap bölümlerinden oluşan bir kitap yazıyor: *Rusya'nın Hece Kitabı* da böyle işte; kimi kez de Rozanov[5]un mektuplarından hareketle biçimlenen bir başkasını gerçekleştiriyor.

Artık eskiden yazıldığı gibi yazı yazılamaz. Bieli[6] bunu bilir,

4) Yedinci Mektup'ta söz konusu olan yayıncı. (F.Ç.N)
5) V. V. Rozanov (1856-1919), usta yazar, filozof ve gerici bir gazetecidir. (F.Ç.N.)
6) Dokuzuncu Mektup'ta söz konusu olan yazar. (F.Ç.N.)

Rozanov da bunu çok iyi bilirdi, Gorki de sentezleri ve Steinach'ı aklından geçirmediği sırada bunun bilincindedir, kısa kuyruklu küçük maymun olan bana gelince, bunu ben de bilirim.

Çalışmamıza, adı ve soyadı ile özel yaşamımızı da kattık, nedeni de yine, sanatta yeni bir özdeğe mutlak bir gereksinim duyulmasıdır. Remizov'un, yeni öyküsünde Salomon Kaplun, Aleksandr Blok için yazdığı ağıtta da Maria Fiodorovna Andreyeva[7] yazmsal biçimin gerekliklerindendir.

Maymunlar ordusu görevlerini yerine getirmektedir. Ben satrançtaki atın hareketi gibi senin yaşamını katettim, sen bunun nasıl gerçekleşmiş olduğunu, nasıl gerçekleşmekte olduğunu bilirsin ama sen, Alia, sen tıpkı İshak'ın kendini, Abraham[8]'ın onu yakacağı odun yığını üstünde bulması gibi bulunuyorsun benim kitabımda. Biliyor musun ki Alia, Abraham'ın adında yer alan fazladan bir *a*'yı, ona büyük sevgi belirtisi olarak Tanrı bahşetmiştir. Tanrı'ya bile fazladan bir ses hoş bir armağan gibi gelmişti.

Biliyor muydun bunu Alia?

Hem zaten sen kurban edilmeyeceksin ki; çalılığa boynuzlarından asılmış olan kurbanlık kuzu asıl benim.

Remizov'un odası küçük oyuncak bebekler, küçük şeytanlarla doludur; kendisi de bir kenarda oturur ve mırıldanır: "Gürültü yapmayın! Ev sahibesi!" ve bir parmağını kaldırır: Aslında ev sahibesinden korktuğu falan yoktur da şaka yapmaktadır.

Yaya kaldırımlarında taban tepmek kendilerine yabancı olan bir yaşamı yaşamak güç gelir özgür maymunlara. İnsan türünün dişileri anlaşılmazdır. İnsan yaşamı korkunçtur, sınırlıdır, görenekçidir, katıdır.

Bizler, özgür olmak için dünyanın bir yerlerinde soytarılık ederiz.

Bizler her günkü yaşamı küçük fıkralara dönüştürürüz.

Dünya ile kendi aramızda, küçük kişisel dünyalar kurarız: Hayvanat bahçeleridir bunlar.

Özgürlük isteriz biz.

Remizov yaşamında sanat yöntemlerini izler.

Yazınayı bitiriyorum, koşup Mierike pastanesinden bir pasta almam gerekiyor. Şimdi birini bekliyorum, sonra pastayı götürmeliyim, daha sonra birine uğramam gerekiyor, ardından kendime

7) Tiyatro sanatçısı ve Maksim Gorki'nin karısı. (F.Ç.N.)

8) *Abraham:* Metnin biçimsel ve biçemsel boyutundaki anlamı koruyabilmek için Abraham'ı Türkçe karşılığındaki İbrahim olarak veremedik. (Ç.N.)

para bulmaya çalışmalı, kitabımı satmalı, genç yazarlarla konuşmalıyım. Olsun önemi yok. Bir maymun ailesinde her şey bir işe yarar. Bizler Babil Kulesi'ni parlamentodan daha iyi anlarız, hakaretleri yazacağımız bir yer vardır elimizde, bizim oralarda, karlarla kardelenler çiftler halinde dolaşırlar çünkü uyum içindedirler.

Ben yazarlık mesleğimi, damlar üstündeki özgürlüğümü, Avrupa'ya özgü bir takım elbiseyle, cilalı pabuçlarla, yüklü bir yabancı parayla hatta Alia'yla bile değişmem.

ALTINCI MEKTUP

Atamızın hüznü ve tutsaklığı hakkında. Mektup ona seslenen bir gazetenin yayımlanmasıyla ilgili belli belirsiz bir teklifle sona eriyor.

Hayvanat Bahçesi'nin kafeslerinde hayvanların pek öyle mutsuz bir halleri yok.

Hatta işi yavrulamaya kadar götürüyorlar.

Sütanalık yapan dişi köpekler, o zamana kadar soylu kökenlerinden habersiz olan yavru aslanları yetiştiriyorlardı.

Çakallar kafeslerinde gece gündüz tıpkı karaborsacılar gibi dolanıp duruyorlardı.

Çakalın dört ayağı da basen bölgesinin hemen yanıbaşında yer alır.

Yetişkin aslanların canları sıkılıyordu.

Kaplanlar kafesin çubukları boyunca gidip geliyordu.

Filler derilerini hışıldatıyordu.

Lamalar çok güzeldi. Onları sıcak tutan yünlü giysileri vardır ve ne yaptıklarını bilmezler. Sana benzerler.

Kışın her yer kapalıdır.

Hayvanlar açısından büyük fark olduğu söylenemez.

Geriye bir tek akvaryum kalıyor.

Balıklar, elektrikle aydınlatılmış, limonataya benzer, mavi renkli bir suda yüzüyorlar. Ama kimi vitrinlerin ardında görülen şeyler tam anlamıyla korkutuyor insanı. Oraya, beyazımsı dalları ağır ağır sallanan bir ağaççık yerleştirmişler. Yeryüzünde böyle bir sıkıntı yaratmak da neye yarar ki? İnsanımsı maymun, satılmak yerine, akvaryumun üst katına konmuş. Sen çok meşgulsün, o kadar meşgulsün ki, şu sıra benim bütün zamanım kendime ait. Akvaryumu geziyorum ben de.

Aslında buna ihtiyacım yok. Hayvanat Bahçesi'yse, benzerlikler kurmak açısından işime yarayabilirdi.

Alia, maymun, aşağı yukarı benim boyumda, ama sırtı kamburlaşmış, omuzları daha geniş, kolları da daha uzun. Kafese kapatılmış gibi bir hali yok.

Tüylerine ve kırık gibi görünen burnuna karşın bende tutsak olduğu izlenimini uyandırıyor.

Kafes de kafes değil, cezaevi sanki.

Çift kat bir kafes, şimdi çubukların önünde bir nöbetçinin dolaşıp dolaşmadığını anımsamıyorum. Maymunun (erkek bir maymun bu) gün boyunca canı sıkılıyor. Saat üçte yemek veriyorlar. Yemeğini tabakta yiyor. Sonra da kimi zaman kendini o sıkıntılı maymunluk işine veriyor. Acı ve yüz kızartıcı bir şey bu.

Ona sanki insanmış gibi davranıyorlar, o ise kimseyi takmıyor. Ben bu uzak akrabamızı yargılamadan hapiste tutmaya hakkımız olduğundan pek emin değilim.

Hani konsolosu nerede onun?

Maymun ormandan uzaktayken sıkılıyor olmalı. İnsanlar ona kötü niyetlilermiş gibi geliyor. Bütün gün, bu zavallı yabancı içerdeki Hayvanat Bahçesi'nde sıkıntıdan patlıyor.

Onun için bir gazete bile yayımlamıyorlar.

YEDİNCİ MEKTUP

Grzebin'in, Zinovi İsayeviç Grzebin'in portresi hakkında. Mektup bir günah çıkarma havası içinde yazılmış, bu nedenle de Grzebin yayınevinin işareti buraya eklenmiştir. Ayrıca okur bu mektupta, Yahudiler ve onların Rusya'ya karşı benimsedikleri tutumla ilgili birkaç kısa görüşü de bulacaktır.

Ne yazmalı ki? Benim tüm yaşamım sana yazılmış bir mektup.

Rastlaşmalarımız giderek daha seyrekleşiyor. Acı ve sıkıntı çekmek, yanmak, telef olmak gibi pek çok sıradan sözcüğün ne demek olduğunu anladım.

Aşktan sözetmeğe hakkım yok benim. Yayıncı Zinovi Grzebin'den sözedeceğim.

Georgi Annenkov tarafından yapılmış olan portresinde Zinovi İsayeviç Grzebin'in, insanın iyice iştahını açan bir renkte, tatlı pembe bir yüzü var.

Aslında Grzebin daha beyazdır.

Tuvalde yüzü ete benziyor, daha doğrusu içi yiyecek doldurulmuş işkembeye benzemiş. Gerçekte Grzebin'in görünümü daha sert, daha güçlüdür, yarı şişirilmiş bir güdümlü balona benzetilebilir. Ben henüz otuz yaşma basmamışken, yalnızlıktan haberim yokken ve Spree'nin Neva'dan ne kadar dar olduğundan kuşku duymuyorken, sahibesi, benim gece çalışırken şarkı söylememe izin vermeyen pansiyon Marzahn'da ben henüz oturmuyorken, telefon zilini duyduğumda ödüm patlamıyorken, Yaşam'ın henüz parmaklarımı kırıp Rusya'nın kapısını suratıma kapamamış olduğu, tarihin karşımda açılıvereceğini sandığım, tramvayın peşinden koşmaktan hoşlandığım dönemde,

O zaman özentili şiire
İyi fırlatılmış bir topu yeğlemez miyim ben

(Sanırım Puşkin'de bu böyledir.)

Grzebin'i hiç sevmezdim. O sıralar yirmiyedi, yirmisekiz ya da yirmidokuz yaşlarında var yoktum.

Rus yazınını fazlasıyla yiyip yutmuş olduğundan, Grzebin acımasızdır diye düşünürdüm.

Şimdilerdeyse, Spree'nin Neva'dan otuz kez daha dar olduğunu, otuz yaşında olduğumu, bir telefon beklediğimi –ve bana, telefon edilmeyeceği de söylenmiş durumda–, yaşamın parmaklarım üstüne kapıyı örttüğünü, tarihin çok işi olduğundan bir mektup bile yazmaya zamanı olmadığını bildiğim için (tramvaylarda içimde onları devirme isteği bulunmaksızın yolculuk yaptığım, ayaklarımda artık o önünü görmeyen çizmelerin bulunmadığı ve hiçbir şeyi ezip geçmeyi beceremediğim şu sıralarda),

— şu sıralarda, Grzebin'in değerli bir ürün olduğunu biliyorum. Onun saygınlığına gölge düşürmek istemem, ama kitabımın hiçbir bankada okunmayacağına da son derece inanıyorum.

Yani Grzebin'in kesinlikle bir iş adamı olmadığını, yiyip yutmuş olduğu farzedilen Rus yazınıyla da dolarlarla da hiç mi hiç boğazına kadar dolu olmadığını ilan ediyorum.

Alia, peki sen, Grzebin'in kim olduğunu biliyor musun? Yayıncıdır kendisi, eskiden *Yabangülü Ağacı* adlı almanağı, *Pantheon*'u yayımlardı, sanırım şu sıralarda Berlin'deki en önemli yayınevinin sahibi o.

Grzebin Rusya'da, 1918 ile 1920 arasında el yazmalarını gözü dönmüşcesine satın alırdı; onun bu tutumu, tıpkı nemfomani gibi bir hastalıktır.

O dönemde kitap yayımlamazdı. Ben de ayağımda o önünü görmeyen çizmelerimle onu ziyarete gider ve herhangi bir Berlin'linin sesinden otuz kez daha güçlü bir sesle bağırırdım. Sonra da akşam onun evinde çay içerdim. Otuz kez daha dar görüşlü hale geldiğimi sanma sakın.

Yalnızca herşey değişti.

Şimdi de tanıklık ediyorum: Grzebin iş adamı değildir.

Grzebin bir kaynaşma ve taşkınlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunan örnek bir Sovyet burjuvasıdır.

Şu sıralarda yalnızca yayınla uğraşıyor, yayınlıyor, yayınlıyor! Bir kitabın ardından hemen bir başkası çıkıyor, tümü de Rusya'ya girmek istiyor, ama hiçbiri bunda başarılı olamıyor.

Tümünün de üstünde "Zinovi Grzebin" işareti var.

İkiyüz, üçyüz, dörtyüz, pek yakında belki de bin yapıt. Kitaplar birbiri üstüne yığılıyor, piramitler, seller oluşturuyor, ama Rusya'ya ancak damla damla girebiliyor.

Bununla birlikte, dünyanın öbür ucunda, Berlin'de Sovyet burjuvası uluslararası düzeyde kendinden geçip saçmalıyor ve kitaplar, yine kitaplar yayınlıyor.

Kitap olarak kitaplar. Yayınevinin adını onaylamak için kitap sıfatıyla kitaplar.

Bu tutum dokunaklı bir sahip olma arzusudur, adının çevresinde toplanabilecek en çok nesneyi toplamanın dokunaklılığıdır. Sovyetlerin ihtiyaç kamelerine karşılık, Sovyetler ülkesinin bu fantastik burjuvası tüm parasını, tüm enerjisini kendi adını taşıyan bir yığın nesne yaratmaya harcıyor.

Kitaplar Rusya'ya ulaşmazsa yazık olur; bu durum sevilmeyen bir aşığın çiçeklerle iflas etmesi, kendisine karşı ilgisiz kalan kadının odasını çiçekçi dükkanına çevirmesi, sonra da bu saçmalığı hayranlıkla seyretmesine benziyor.

Pek hoş ve inandırıcı bir saçmalık. Böylece, Rusya aşığı, kendi yaşama hakkının bilincinde, reddedilmiş bir aşık olan Grzebin durmadan yayınlıyor, yayınlıyor, yayınlıyor.

Sakın şaşırma Alia: Bizler hepimiz kendimizden geçip saçmalamayı biliriz. Biz ki hepimiz ciddilik içinde yaşayan kişileriz.

Kendisine bir kitabın yayın hakkını satarsan, Grzebin enikonu pazarlık yapar, ama bunu açgözlülük duygusundan çok görgü kuralları gereği yapar.

Sana, kendisinin ve işinin bir gerçeklik olduğunu gösterme isteği duyar içinde.

Grzebin'in kontratları sözde gerçektir ve Rusya'daki elektriklendirme çalışmaları konusuyla ilgilidir.

Rusya Yahudileri sevmez.

Bununla birlikte, Grzebin türünden Yahudiler adamın ateşini çıkarmaya birebir gelen ürünlerdir.

Grzebin'i, nesneleri yaratmadaki iştahıyla, inançsız ve aylak Rus Berlin'de görmek hoş bir şeydir.

SEKİZİNCİ MEKTUP

Grzebin'e ilişkin mektupla birlikte gelen çiçekler için teşekkürler. Bu Alia'nın üçüncü mektubu oluyor.

Ve işte sana yazıyorum. Sevimli küçük Tatar seni, çiçeklere teşekkür ederim.

Oda tümüyle onların güzel kokusuyla doldu, hoş kokuları kapladı her yanı; yatmaya gitmiyordum çünkü onlardan ayrılmak üzüntü veriyordu bana.

Sütunları, armaları ve içi saman doldurulmuş baykuşuyla bu anlamsız oda bende sanki evimdeymişim gibi bir duygu uyandırıyor.

Bu odada, sıcaklığın, hoş kokunun ve de sessizliğin sahibiyim ben.

Onları tıpkı aynadaki bir yansıma gibi kendimle birlikte sürüklüyorum:Ben oradan ayrılınca, onlar da orada durmuyor, geri dönünce de bir bakıyorum yeniden oradalar.

İnsan, onların aynada kendi sayesinde yaşadıklarına inanamıyor.

Şu an, herşeyden çok mevsimin yaz olmasını, ve tüm olup bitmiş olanların da olmamış olmasını istiyorum.

Genç ve güçlü olmayı istiyorum.

İşte o zaman, bir timsah ve çocuk karışımından bir çocuk kalırdı geriye, ben de mutlu olurdum.

Ben karşıkonulamaz bir kadın değilim, ben Alia'yım, pembe ve tombul bir kadm

Ya işte hepsi bu kadar.

Alia

Seni öpüyorum ve yatıyorum.

DOKUZUNCU MEKTUP

Görevlendirilmiş olduğum üç iş konusunda, "Beni seviyor musun?" sorusu hakkında, muhafız subayım hakkında, Don Kişot'*un nasıl oluşturulduğu hakkında; daha sonra mektup büyük bir Rus yazarının sorununu ele alıyor ve benim hizmetimin süresi üstüne bir düşünceyle sona eriyor*

Bana iki görev verdin:

l.Sana telefon etmemek. 2.Seni görmemek

İşte şimdi ben artık meşgul bir adamım.

Üçüncü bir görev daha var: O da seni düşünmemek. Yalnız, sen beni bununla görevlendirmedin.

Kimi kez kendin de soruyorsun bana: "Beni seviyor musun?" diye.

Ben de o zaman, nöbetçi kulübesinin denetimi sözkonusu olduğunu anlıyorum. Garnizon yönetmeliğini iyi bilmeyen istihkam erinin gösterdiği özenle yanıt veriyorum:

"3 no'lu nöbetçi eri; numarasından pek emin değilim; bulunduğu nöbet yeri:Telefonun yanı başı ve Gedachtniskirche'den Yorckstrasse köprülerine giden yollar; daha ötesi değil. Görevleri: Sevmek, karşılaşmalardan kaçınmak, mektup yazmamak. Ve bir de *Don Kişot*'un nasıl oluşturulduğunu anımsamak."

Don Kişot, cezaevinde bir yanılgı sonucu oluşturulmuştur. Cervantes bu parodi kahramanını yalnızca gülünç başarılar kazansın diye değil ama aynı zamanda aklı başında konuşmalar yapsın diye yaratmıştır. Benim muhafız subayım olan sen, insanın, yazdığı mektupları bir yerlere yollaması gerektiğini pekala bilirsin. Don Kişot'a sağduyululuk bir armağan olarak verilmiştir, romandaki başka hiçbir kişi bunu alabilecek nitelikte değildir: Sağduyululuk ve deliliğin birleşmesinden de Don Kişot tipi doğmuştur.

Daha çok şey anlatabilirim, ama belli belirsiz, kamburlaşmış bir sırt ve küçük bir samur kap'ın eteklerini görüyorum. Bunu, boğazını örtecek biçimde giymişsin.

Gidemem ben, nöbet yerimden ayrılamam.

Muhafız subayı usulca ve göz açıp kapayıncaya kadar sıvışıyor, arada bir, bir mağazanın önünde duraklıyor.

Camın arkasından sivri burunlu ayakkabılara, uzun kadın eldivenlerine, beyaz zıh geçirilmiş siyah ipekli gömleklere bakıyor; bunu iyi beceriyor, ciddi bir hava içinde, tıpkı bir mağaza vitrinindeki kocaman ve güzel bir bebeğe hayran hayran bakan çocuklar gibi.

Ben de Alia'ya böyle bakıyorum.

Güneş giderek daha çok yükseliyor, Cervantes'te olduğu gibi: "Zavallı hidalgo'nun beynini eritecek kadar; varsa elbette."

Güneş tam tepemde.

Ama ben korkmuyorum, Don Kişot'un nasıl oluşturulduğunu biliyorum.

Çok sağlam yapılıdır o.

En güçlü olan güler.

Yakında kitabın yüzü gülecek.

Eh peki, ben de, kedinin sıcak süte patisiyle dokunması gibi elimle dokunduğum telefonun karşısındaki nöbet yerimden ayrılmadan kendi Don Kişot'uma fazladan, sağduyulu bir konuşma daha ekleyeceğim.

Berlin'de büyük bir adam dolaşır. Tanırım onu; hatta birçok kez yanlışlıkla birbirimizin boyun atkısını aldığımız bile oldu.

Bu adam konuştuğu zaman, hiç beklenmedik biçimde, ciddi bir konuşma havasından bir *şaman* ulumasına geçer.

Bir seferinde bu tür bir büyücü-rahip, Moskova'da Tarih Müzesine götürülmüştü. Ardında yüzyıllarca sürmüş bir *şaman* uygarlığı bulunan adam hiç şaşırmadı. Tefini eline alıp profesörlerin önünde ritlerini sundu, cinleri gördü ve kendinden geçti.

Bundan sonra da kendini *şaman* 'lığa vermek üzere Sibirya'ya döndü, ama bu kez yanında profesörler yoktu.

Kendinden geçme olgusunun bu sözünü ettiğim adamda varlığını sürdürmesi, tıpkı insanın yazlıkta değil de kendi evinde yaşamasına benziyor. Bir köşede, deriden bir valiz içine kapatılmış uyuyan bir kasırga var.

Adı:Andrey Bieli.

Herkes ona Boris Nikolayeviç Bugayev der.

Profesör çocuğudur.

Wells, yaşamı her zaman nesnelerin insanlara egemen olduğunu gösterecek biçimde betimler.

Nesneler, özellikle de makineler insanoğlunu değiştirmiştir.

Şimdilerde insan yalnız, onları kurmayı bilir, onlar kendi baş-

larına işlemeye devam ederler. Çalışırlar ve insanı çiğnerler. Bilim konusundaysa durum özellikle ciddidir.

Aklm gerekliliği ile doğa alanındaki gereklilik birbirinden kopmuştur.

Eskiden bir yukarısı vardı bir de aşağısı; zaman vardı, madde vardı.

Şimdiyse, artık hiçbir şey yok. Dünya yöntem tarafından yönetiliyor.

Bunu yaratan da insan.

Yöntem.

Evini terketti ve tek başına yaşamaya başladı.

"Tanrıların nimeti" bulunmuş, ama bizler onu yemiyoruz ki.

Aralarında en karmaşık olanları yani bilimler de olmak üzere şeyler yeryüzünde dolaşıp duruyor.

Bunları bizler için çalışmaya nasıl zorlamalı?

Hem zaten, bunu yapmalı mı acaba?

En iyisi, yararsız ve sınırsız ama yeni birşeyler tasarlayıp gerçekleştirmeli.

Sanatta da yöntem öyle tek başına dolaşır.

Büyük bir yapıt yazan bir adam, sanki kendiliğinden duvara çarpacak olan üçyüz beygirlik bir arabanın şoförüne benzer. Bu tür otomobiller konusunda şoförler şöyle derler: "Seni mahvedecek."

Birçok kez Andrey Bieli'ye –Boris Bugayev– baktım da onun neredeyse çekingen bir adam, herkesle anlaşacak kadar nazik biri olduğunu düşündüm.

Ak düşmüş saçları, üzüntülü yüzünün çevresinde, tümüyle kırlaşmış görünüyor. Gövdesi sağlam gibi. Kollarının da giysilerin kollarını gayet iyi doldurduğu görünüyor.

Gözler birer yarık gibi.

Andrey Bieliy'in yöntemi çok güçlü bir yöntemdir, kendisinin de anlayamayacağı düzeyde.

Sanırım şaka olsun diye yazmaya başladı.

Senfoni bir şakaydı.

Sözcükler yan yana konmuştu, ancak sanatçı onları alışılageldiği biçimiyle görmedi, güç ortadan kalktı, bir yöntem doğdu.

Sonunda, kanıtlamasına bir ad bile buldu.

Bu ad antropozofi'ydi.

Antropozofi, iki ucu birleştirmek için yapılmış küçük bir nesnedir.

Katerina döneminde İzak katedrali yapılıyordu, ama Pavel dö-

neminde orantılar gözönünde tutulmaksızın tonozları tuğlayla tamamlandı.

Sonradan rahatsız olmamak için.

Gerçekten de katedralin yapımı tamamlandı.

Günümüzde paralel çizgileri eğmek ve iki ucu birleştirmekten hoşlanan bir yığın insan var.

Antropozofi günümüze hiç mi hiç uymayan bir sözcük.

Güç çizgileri şimdilerde bizde kesişmiyor.

Yeni bir dünyanın tasarlanıp gerçekleştirilmesi, şu sıralarda, bizim için yapıtımızdan daha fazla, bir gösteri niteliği taşımaktadır.

Şair-yazar ruhunun, basamakları bir hamlede ama hiçbir şey görmeden çıktığı *Orijinal Birinin Anıları*'nda, başarısız ama çok önemli bir kitap olan *Kotik Letayev*'de Andrey Bieli bazı geometrik düzlemler ortaya koyar. Bu düzlemlerden biri sağlamdır ve neredeyse gerçektir, öbürleriyse onun yüzeyinde yer değiştirir ve sanki onun gölgeleridir; ayrıca, ışık kaynakları da çok sayıdadır; bu durumda insan çok sayıdaki düzlemlerin gerçek olduğu izlenimine kapılır, oysa birincisi bir rastlantı sonucu ortaya çıkmıştır. Aralarından hiçbirinin gerçek bir ruhu yoktur; nesneleri yerleştirmede bir tek yöntem, bir tek yol vardır, bu da bir dizinin ardına öbürünü yerleştirmektir.

İşte, nöbet yerindeyken kendimi oyaladığım sağduyulu konuşma bu.

Ayakta duruyorum, genç bir asker gibi canım sıkılıyor, gelip geçenleri sayıyorum.

Değiştiremediğim bir şeye tatlı sözler sayesinde boyun eğmeye çalışıyorum.

—Sabırlı ol, başka şey düşün, büyük ve mutsuz olan başka insanları düşün. Aşka gelince, bunda kötülük yok. Yarın subay yeniden gelir belki.

Ya benim hizmet sürem?

Bunun sınırı yok: Ben bu hizmetin içine tepetaklak düşmüşüm.

ONUNCU MEKTUP

Berlin'deki bir su baskını hakkında; aslında mektup bir eğretilemenin gerçekleşmesini temsil ediyor; yazar burada ciddilikten uzak görünmeye ve neşeli olmaya çalışıyor, ama bir sonraki mektupta hiç kuşkusuz eskiden olduğu gibi yeniden başlayacağına inanıyorum.

Bu ne rüzgâr, Alia! Bu ne rüzgâr!

Rüzgâr Gedachtniskirche'nin sivri oklarını sallıyor.

Petersburg'da böyle rüzgâr olduğu zaman sular yükselir Alia.

Böyle günlerde Piyotr ve Pavel kalesinin çanları onbeş dakikada bir çalar durur, ama kimse kulak asmaz onlara.

Top atışları sayılır.

Toplar atılır. Bir atış. Bir, iki. Bir, iki. Bir, iki, üç... Onbir atış.

Su baskını.

Petersburg'a kadar uzanan rüzgâr oraya Neva'nın sularını sürükler.

Benim keyfim yerinde. Su durmadan yükseliyor. Sokakta da rüzgâr var Alia, benim rüzgârım, ilkbahar rüzgârı, bizimki, Petersburg'unki.

Su yükseliyor.

Tüm Berlin'i bastı, tüneldeyse yeraltı treni tıpkı ölü bir yılanbalığı gibi sularda sırtüstü yüzüp durdu.

Su akvaryumdaki tüm balık ve timsahları boşalttı. Bunlar hiç uyanmadan öylece yüzüyorlar, inlemekten başka bir şey yapmıyorlar, çünkü hava soğuk; su da merdivenlerden yukarı doğru yükseliyor.

Onbir ayağa ulaştı. Su odanda. Su Alia'nın odasında, yavaşça süzülüyor oraya: Merdivenlerde hamle yapabileceği bir yer yok. Ama Alia'nın iskarpinleri, onu karşılamak için orada hazır bekliyorlar. Aşağıdaki satırlar bir tiyatro oyunu niteliğindedir.

İSKARPİNLER

Neden geldiniz? Alia uyuyor. (*Onlar da seni severler.*)

SU

(*Alçak sesle*)

Onbir ayak yükseklik, iskarpin hanımlar! Bütün Berlin sırtüstü

yüzüyor, dalgaların üstünde yalnızca bin marklık kâğıt paralar görülüyor. Biz bir eğretilemenin gerçekleşmesiyiz. Alia'ya söyleyin, bir kez daha, bir adada bulunuyor: Evi, Opoyaz[1] Çevresiyle sarılmış durumda.

İSKARPİNLER

Şakanın sırası değil! Alia uyuyor. Aptal yükselen su sen de! Alia yorgun! Alia'ya çiçek değil çiçek kokusu gerek. Aşka gelince, Alia aşkın yalnız kokusuna ve yumuşaklığına muhtaç. Onun o zarif ve yumuşak omuzlarına başka hiçbir şey yüklenmemeli.

SU

A, hanımlarım, a Alia'nm iskarpin ayakkabıları. Onbir ayak oldu. Su yükseliyor. Toplar patlıyor. Sıcak rüzgâr buraya kadar uzanıyor ve kendimizi denize atmamızı engelliyor. Gerçek aşkın sıcak rüzgârı. Onbir ayak! Rüzgâr o kadar şiddetli ki ağaçlar yere yatmış.

İSKARPİNLER

Başkasının tarlasmda akan su! Aşkta en güçlü olanın haklarını kullanmak doğru değil!

SU

Peki büyük bir aşkın haklarını da mı?

İSKARPİNLER

Evet, güçlü bir aşkın haklarını bile. Evet, evet! Onu üzmek için sen kendi gücünü kullanma. Yaşama bile gereksinim duymaz o. Alia'cığım çok sever dansı, çünkü dans aşkın gölgesidir. Siz kendi aşkınızı seveceğinize Alia'yı sevsenize.

Ve su, içi tıka basa provalarla dolu çantasını yerde beceriksizce sürükleyerek alıp başını gider. O gittikten sonra, ayakkabılar birbirlerine şöyle derler:

—Üf, bıktım şu edebiyatçılardan!

l) Şiirsel dilin incelenmesi amacıyla kurulmuş olan topluluk. (F.Ç.N.) Viktor Şklovski başlangıçta topluluğun önderliğini yapmıştı. Gruba düzenli olarak katkıda bulunanların arasında R. Jakobson, L. Yakubinski, O. Brik, vd. sayılabilir. (Ç.N.)

Bütün yürekli değiller, ama iki kişiler, ve de iki kadın bu kadar uzun süre yan yana kalırsa dedikodu yapmaktan kendilerini alamazlar.

Bu mektubu yazdım ve temize çektim. Şimdi senin şerefine onu yeniden yazacağım.

Tanrı da gökkuşağını "Evrensel Tufan" şerefine böyle yazmıştı.

ON BİRİNCİ MEKTUP

Elbise seçimi yapan bir kadın ve elleri olan nesneler hakkında. Bir de, bir gece kıyafeti konusundaki yanlış anlaşılma not edilmiş. Ama mektubun özünü, şapkasına birdenbire kâğıt para düşen Piyotr Bogatiriyov'la ilgili anlatı oluşturuyor, onun Moskova'dayken ağlamamayı nasıl becerdiği, Prag'daki bir lokantadaysa nasıl olup da hüngür hüngür ağladığı anlatılıyor.

Demek oluyor ki, ben yabancı bir uygarlık ve yabancı bir kadın üstüne yazıyorum.

Bu kadın belki de tam anlamıyla yabancı biri değil.

Senden şikayet etmiyorum, Alia. Yalnız, senin, senin kadın yanın çok ağır basıyor.

Sen şöyle dersin hep: "İnsan bir elbiseyi uzun süre istedi mi, artık onu satın almasa da olur, çünkü kendini daha önce bu elbiseyi giymiş ve eskitmiş gibi hisseder."

Ancak, kadının mağazada ne var ne yok hepsiyle flört ettiği de kesindir: Herşey hoşuna gider onun.

Avrupa'ya özgü bir anlayıştır bu.

Kuşkusuz, eğer nesne kendini sevdirmeyi bilmiyorsa bu, nesnenin kendi suçudur.

Özellikle de elleri olan nesnenin suçu.

Ama, her asker, fişekliğinde kendi bozgununu taşır.

Savaş alanmda öldüğünde de yaptığı, yazgısını ortaya koymaktan başka bir şey değildir.

Bizler ciddilikten uzak kalmayı bilmeyiz.

Ünlü cerrah İvan Grekov'un karısı, Mişa Slonimskiy'e[1] de kızdı bana da, çünkü, onun evindeki bir davete ikimiz de üstümüzde kaba kumaştan birer asker ceketi, ayaklarımızda da fötr çizmelerle gittik. Öbür konuklar elbiseyle gelmişlerdi.

Bizim incelikten yoksun olmamızı anlamak kolaydı: Bütün öbürlerinin eski bir elbisesi vardı, oysa bu giysinin uzun süre mo-

1) M.L. Slonimskiy, yazar, *Serapion Kardeşler* adlı edebiyat topluluğunun üyesi; Ekim Devrimi'nden sonra Leningrad'da kurulan bu toplulukla, Şklovski'nin de bağlantısı vardı. (F.Ç.N.)

dası geçmezdi ve elbise bir devrimden sonra bile varlığını koruyabilirdi.

Oysa, bize gelince, biz hayatta elbise görmemiştik ki. Önceleri okul ve üniversite öğrencilerinin giydiği pardösülerden giyerdik, sonra asker kaputları ve bu kaputların içine göre biçilmiş kaba kumaştan asker ceketleri giymeye başladık.

Savaş ve devrim yaşamından başka bir yaşam biçimi bilmezdik. Bu yaşam biçimi belki bizi sıkabilirdi ama biz uzaklaşamazdık bundan.

Mağaza anlayışı yabancıdır bize; bizler az sayıda nesneye alışığız: Fazlasını ya kendimizden uzak tutarız ya da satarız. Kadınlarımız eskiden üstlerine elbise yerine çuval giyerdi, ayakları bir numara daha büyümüştü.

Avrupa bizi mahvediyor; orada sinirleniyoruz ve herşeyi ciddiye alıyoruz. Piyotr Bogatiriyov'u tanırsın sen. Mavi gözlü, sarışın, ufak tefek biridir, kısacık bir pantolon giyer: Kısa bacaklı insanların pantolonları da özellikle kısadır. Bogatiriyov'un pabuçları bağlı değildir.

Yolda yürürken, ya ayaklarının ucuna basa basa ağır ağır ilerler ya da tavşan gibi yanlamasına koşar; konuşmaz, bağırır.

Bu tuhaf adam Volga üstündeki Pokrovskoye köyünde zanaatçı bir ailede dünyaya geldi. Ezberlemeye olan yatkınlığı sayesinde liseye kabul edildi. Öğrenimini tamamladı. Üniversitede filoloji eğitimi gördü ve orada fıkralar kuramıyla ilgilenmeye koyuldu.

Bogatiriyov yazar yazar, sonra da el yazmalarını kaybeder.

Açlık çeken Moskova'da Bogatiriyov, kötü bir yaşam sürdüğünü bilmiyordu. Yaşıyordu, yazıyordu, hiçbir kötülük düşünmeksizin herkes gibi karın doyurmayla ilgili işler yapıyordu.

Bir akşam tiyatro dönüşü kar yığınları arasından geçiyordu; yorulmuştu, şapkasını çıkardı ve alnını sildi.

Birden şapkanın içinde bir kâğıt para beliriverdi.

Bogatiriyov geri döndü ve bir askerin uzaklaştığını gördü.

Peşinden koştu.

— Yoldaş, buna ihtiyacım yok benim.

— Sıkılmayın canım, kabul edin gitsin.

Bogatiriyov kabul etmedi, ama kızamadı da.

Hiç kimse incitemez bizi, çünkü çalışıyoruz biz.

Hiç kimse gülünç duruma düşüremez bizi, çünkü biz kendi değerimizi biliriz.

Aşkımıza gelince, yani hiç takım elbise giymemiş olan erkek-

lerin aşkına gelince, bunu yaşamımızın yükünü bizlerle birlikte taşımamış olan kadınlar anlayamazlar.

Bogatiriyov enstitülerde ders verirdi, devrim folkloruyla ilgili koleksiyonu vardı ve dostum, kardeşim Roman Jakobson'un çok yakınıydı.

Roman Prag'a gittiğinde Bogatiriyov'u da getirtti.

Bogatiriyov kısacık pantolonu, bağları sökük pabuçları ve içinde el yazmaları ile yırtık kâğıt parçalarından başka bir şey bulunmayan bir valizle geldi, valizin içinde ne varsa hepsi darmadağınıktı, o kadar ki, denemeleriyle donlarını birbirinden ayırmak olanaksızdı.

Bogatiriyov şeker satın alır, bunları ceplerinde tutar ve ara sıra yerdi. Sözün kısası Rus tipi bir yaşam biçimini korumaya çalışırdı.

Ama, daracık ayaklı, kızıl saçlı ve mavi gözlü Roman, Avrupa'yı severdi.

Aslında o sana gerçekten kardeşinmiş gibi benzer.

Roman, Bogatiriyov'u bir gün lokantaya götürdü: Piyotr kendini hiçbir çiziği gediği olmayan duvarlar arasında, çeşit çeşit yiyeceklerin, şaraplar ve kadınların ortasında buldu. Ağlamaya başladı.

Dayanamamıştı. Bu tür yaşam biçimi tutukluğumuzu giderir bizim.

Gerek duymayız buna. Ama, sonuçta, bu da geri kalanlar gibi benzerlikler kurulmasına yardımcı olabilir.

Bogatiriyov Roman'ın evinde kalmak istemedi, Rus ortamını aramaya koyuldu.

Kendisine kalacak bir yer bulundu: İsterse ülkelerine geri dönen Ruslar için açılmış olan toplama kampında kalabilirdi.

Burada Kazaklar ve subaylar yaşar; onlar Avrupa'dan son derece nefret ederler Alia.

Halk türküleri söylerler ve savaşmaktan başka bir şey bilmezler.

Piyotr kampta üzüntüden uzak yaşadı, bu yaşam ona yabancı değildi. *Çek Kukla tiyatrosu ve Rus Halk Tiyatrosu* üstüne bir kitap yazdı, sonra Berlin'e geldi, ben de sözkonusu incelemeyi yayınlattım; çünkü sen çok meşguldün, bu yüzden benim de boş zamanım vardı. Ve çünkü ben çalışmayı bilirim.

Bogatiriyov'a gelince, kendisine üç takım elbise ısmarladı, ama sanırım ulusal olan, Moskova'ya özgü olan dördüncü bir elbiseyle dolaşıyor.

Şu sıralarda, Prager Diehle[2] 'ye bile katlanıyor.

Akıttığı gözyaşlarına gelince, onları duygusal nedenlerden dolayı dökmemiş ama, tıpkı içinde uzun süreden beri ilk kez ateş yakılan bir odadaki pencere camının ağladığı gibi ağlamıştı.

2) Berlin Kahvesi. (F.Ç.N.)

ON İKİNCİ MEKTUP

Mektup, sofrada nasıl oturulması gerektiği konusunda telefonda yapılmış bir gözleme yanıt olarak yazılmıştır hiç kuşkusuz (çünkü dosyada bununla ilgili olarak yazılı hiçbir ize rastlanmıyor); ayrıca pantolonun ütülü olması gerektiği kuralının yadsınmasını da içeriyor. Mektup tümüyle Kutsal Kitap'la ilgili benzerliklerle yüklü.

Pantolonun ütülü olmasına inan ki hiç gerek yok!

Pantolon üşümemek için giyilir.

Serapion'lara sor istersen.

Yemeğin üstüne pek fazla eğilmek gerçekten doğru olmayabilir.

Sen bizim, sofrada oturmayı bilmediğimizi söylüyorsun.

Yemeği ağzımıza götürecek yerde tabakların üstüne çok eğiliyormuşuz.

Eh birbirimizi şaşırtalım bakalım.

Pantolonun ütülü olması gerektiği bu ülkede pek çok şey beni şaşırtıyor; yoksullar geceleyin pantolonlarını şilte altına yayıyorlar.

Bu, Rus yazınında bilinen bir uygulamadır; Kuprin'de, soylu kökenli olan meslekten dilenciler de böyle yaparlar.

Buradaki yaşam biçimi beni sinir ediyor.

Tıpkı *Anna Karenina*'da Levin'in evinde reçellerin, kendi ailesinin usulüne göre değil de Kitty'nin ailesinin usulüne göre yapılmasına sinir olması gibi.

Yargıç Gideon Filistilere saldırmak için yandaşlarından oluşan bir müfreze topladığımda, işe ailesi olanları evlerine göndermekle başladı.

Sonra Tanrı'nın meleği, ona geri kalan tüm savaşçıları ırınağa götürmesini ve savaşa yalnızca, suyu eğilip köpekler gibi diliyle içmek yerine avucunun içinden içenleri götürmesini buyurdu.

Bizler de kötü savaşçılar mıyız acaba?

Ama, yer yerinden oynadığında, ki bu da pek yakında olacağa benzer, ikişer ikişer gidecek olan bizleriz, tüfek omuzda, (ütüsüz) pantolonlarımızın cepleri kurşun dolu olarak gideceğiz, çitlerin arkasındaki süvarilere ateş ede ede, Rusya'ya belki de Ural'ın ötesine döneceğiz, Yeni Truva'yı kurmak için.

Ama yine en iyisi tabakların üstüne eğilmemek.

Yargıç Gideon'un kararı çok korkunç! Ya bizleri ordusuna kabul etmezse?

Kutsal kitabın ilginç yinelemeleri vardır.

Bir seferinde Yahudiler Filistileri yenilgiye uğratmıştı. Filistiler kaçıyorlardı, ikişer ikişer canlarını kurtarmak için ırmağın ötesine kaçıyorlardı.

Yahudiler ırmak geçidinin yakınına asker yerleştirmişlerdi.

O dönemde Filistilerle Yahudileri birbirinden ayırt etmek güçtü: Her iki taraf da çıplak gezerdi.

Askerler koşarak geçen adamlardan *"Şibolet"* demelerini istiyorlardı.

Yalnız Filistiler ş sesini söyleyemezlerdi ve bu yüzden "*Sibolet*" diyorlardı.

O zaman da öldürülüyorlardı.

Ukrayna'da bir kez Yahudi bir oğlana rastlamıştım. Mısıra titremeden bakamıyordu.

Bana şunları anlatmıştı: Ukrayna'da bir adam öldürürken, çoğunlukla kurbanın Yahudi olup olmadığı konusunda emin olmak için kendisinden *"Kukuruza*[1]" demesi istenirdi.

Yahudiyse *"Kukuruja"* derdi.

Bunun üstüne onu hemen öldürürlerdi.

1) "Mısır" anlamında Rusça sözcük. (F.Ç.N.)

ON ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Sabahın saat altısı ile onu arasında yazılmış. Bu süre, uzun bir mektubun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Mektup üç bölümden oluşuyor. Tek önemli konu, Berlin'de bir gece kulübünde, kadınların çatal tutmayı bilmeleriyle ilgili.

Saat sabahın altısı.

Dışarısı hâlâ karanlık Kaiserallee'de.

Sana ancak saat onbuçukta telefon etmeme izin var.

Önce dört saat otuz dakika; sonra da boş geçecek yirmi saat; ikisinin arasında da senin sesin.

Odama dayanamıyorum. Üstünde yalnızca sana mektup yazdığım masamı sevmiyorum artık.

Öylece oturup duruyorum, tıpkı aşık olmuş küçük bir telgraf memuru gibi.

Bir gitar bulup da şarkı söylesem ne iyi olurdu:

Kendinden söz et bana hiç değilse,
Yedi telli dost,
Ruhum öyle üzgün ki,
Gece mehtap öyle büyük ki.

Karın doyurmaya yönelik bir işim var. Motosikletler üstüne bir reklam filmi.

Seninle, motosikletle, otomobille ilgili düşünceler kafamda birbirine karışıyor.

Mektupla ilgileneceğim. Film beklese de olur.

Sana her gece yazıyorum, sonra kâğıtları yırtıp yırtıp sepete atıyorum. Mektuplar canlanıyor, uç uca gelip kendilerini onarıyorlar, ben de onları yeni baştan yazıyorum. Bütün yazdıklarım senin eline geçiyor.

Kırık oyuncakları koyduğun sepette ilk olarak, gitmeden önce sana kırmızı çiçekler gönderen ve senin de teşekkür etmek için kendisine telefon ettiğin kişi var; onun ardından, sana amber bir muska veren kişi geliyor, sonra da kendisinden çelik telle örülmüş küçük bir kadın çantasını sevinçle kabul ettiğin kişi var.

Tekdüze bir tutum içindesin: Sevinçli bir karşılama var, çiçekler var, her zaman çok geç gelen adamın aşkı var, bu tıpkı, verilen gazın otomobilin silindirinde emilmesine benziyor.

Adam "Seviyorum" dediğinin ertesi günü sevmeye başlar.

Bu yüzden bu sözü hiç söylememek gerekir.

Aşk giderek büyür, adam ateş alır, ama sen, ilgini çoktan kesmişsindir.

Otomobil tekniğinde buna ayarlama hatası denir.

Bir tek, mektup gibi yırtılıp atılmış olan ben, kendimi senin o kırık oyuncak sepetinden çekip çekip çıkarıyorum hâlâ.

Sayıları onu bulan sevgililerinden sonra da varlığımı sürdüreceğim; sen beni sabah yırtıyorsun, ben geceleyin canlanıyorum, tıpkı mektuplar gibi.

Henüz gün doğmadı ama ben daha şimdiden nöbetteyim.

Yola bakan pencere açık.

Otomobiller de uyanmış, yoksa daha yatmamışlar mı?

Al, Al, El... diye bağırışıyorlar. Senin adını söylemek istiyorlar.

Hastalığımın odasına yerleştim, seni, otomobilleri düşünüyorum. Bu daha oyalayıcı oluyor.

Sen benim yaşamımı, tıpkı sonsuz vidanın dişliyi sürüklemesi gibi sürükledin.

Dişli büyük çarka kumanda edemez. Mekanikte buna geridönmez, tersinmez aktarma denir. Benim de yazgımın geridönüşü yok.

Livşitz'in uydurduğu, Odesa argosuyla yazılmış olan şarkının da dediği gibi yalnızca zaman bana ait: Bekleyişi saatlere, dakikalara bölebilirim, sayabilirim onları. Beklerim, beklerim. Yazık ki bir gitarım yok. Alia'nın sesini erkenden duyamayacağım.

Ne bekleyebilirim acaba? Güneşi beklerim. Sekize doğru doğar. Kaiserallee'yi aydınlatır, yol da Prospekt Kamennoostrovski'ye benzer.

Öğrenimimi tamamladığım okul Petersburg'un bu caddesindeydi. Hangi yıl olduğu önemli değil, sanırım 1913'tü. Üst sınıftaydık. Öğrenimimizi tamamlamayı ve dışarıda tıpkı tahta bir çember gibi devrile devrile yuvarlanıp gitmeyi çok istiyorduk.

Arzular havayı doldurup taşırıyordu: Prospekt'in üstünde kanat takmış uçuşuyorlardı. Bulutlar hafif kuş tüylerindendi.

Yaşamı elden geldiğince çabuk yakalamak istiyorduk. Ancak gereken sihirli sözcükleri bilmiyorduk ve bir kadının da bir eşya gibi kulplarından tutulup alınabileceğini sanıyorduk.

Birçok kadınla yatıyorduk, tıpkı kurulu makine gibi, tıpkı tahta rendelermiş gibi. Yaşamı, sıcak ya da soğuk parmaklarımızla yakalıyorduk. Aşkın değişik kategorilerini öğrenmek istiyorduk. Lisedeki gece eğlencelerinde, elektrik tellerini keserdik, ve eğer yakalandığımız hastalık ciddiyse o zaman kendimize bir kurşunu seve seve sıkardık, sanki bir kategori daha öğrenmek istermişcesine. Bu ölümlere alışmıştık biz. Bizler *morituri*'ydik, yani ölecek olanlardık. Tam öğrenimimizi bitireceğimiz bir sırada, bir grup tutup bir orospu getirdi; elbiselerini çıkardılar, vücudunun üstüne bir mum diktiler, sırtında da kâğıt oynadılar. Sonra da ona iyi para verdiler ve kendilerine çok kızmaması için onu ikna etmeye çalıştılar.

Morituri'ler bir kategoriyi daha denemeye çalışmaktan başka bir şey yapmıyorlardı.

Yok hayır, en iyisi odada kalmalı, saat sabahın altısında kalkmalı, yedide çarşıya çiçek almaya gitmeli. En iyisi insan bütün yaşamını gitar sesleri arasında geçirmeli.

Berlin'deki gece kulüpleri bir gariptir. Bir seferinde Nachtlokal'lerden birine takılmıştım. Sıradan bir oda işte; duvarlarda fotoğraflar asılı. İçerisi mutfak kokuyor; hafif hafif piyano sesi duyuluyor. Kemancı desen, armoni tablası bütünüyle oyuk olan tuhaf bir kemanı gıcırdatıp duruyor. İçerdekiler sessiz sedasız sarhoşlar. Siyah çoraplı çıplak bir kadın beliriyor, beceriksiz bir hareketle kollarını açıp dans ediyor; ondan sonra başka bir kadın çıkıyor, çorapsız.

Salonda bizden başka kimler vardı bilmiyorum. Kemancı masa masa dolaşıp para topluyor. Bir köşede içler acısı halde sarhoş bir adama yaklaşıyor. Beriki ona birşeyler söylüyor.

Müzikçi göğüssüz kemanını alıyor ve havada tiz bir "Tanrı çarı korusun" ezgisi çın çın ötüyor.

Çoktandır duymamıştım bu marşı.

Kadın numarasını bitirdi, üstüne konfeksiyon işi oldukça şık bir elbise giydi ve yan masaya yerleşti, birşeyler yiyor.

"Bak bıçağını doğru tutmayı biliyor" demişti bana Bogatiriyov.

Masadaki görgü kuralları aramızda moda olan bir sorundu. Kalktık. Çıkışta bize pardösülerimizi bir kadın verdi. Numaramı uzatırken bir yandan da onu inceliyordum. Az önce dans eden çoraplı kadın oydu. Herşey pratik bir biçimde düzenlenmiş, kuşkusuz aile ilkesine uygun olarak. Sefahate gelince, görünüşte bundan eser yoktu. Bir, sihirli sözleri olan insanlar var bir de sihirli sözleri

olmayanlar. Bunlara sahip olanlar ortadan kalkmazlar, inan bana bütün yaşamım boyunca mutlu yaşadım ben.

Sözcükler olmasa derinliklerden hiçbir şey çekilip çıkarılamaz.

Gün doğuyor, ama yazmayı bırakmam için bir neden yok. Zaman bana ait. Livşitz'in hakkı var.

Uykusuzluk mektubum paramparça oluyor. Tümünü yırtmadan önce parçaları yapıştıralım bakalım.

Bir bogomil masalında, Tanrı deniz dibinden kum çıkarmak istemiş.

Ama kendisi suya dalmak istemiyormuş. Bunun için oraya şeytanı yollamış ve ona şöyle buyurmuş:

"Kumu aldığın zaman, ben almıyorum Tanrı alıyor, de."

Şeytan dalmış, dibe ulaşmış, kumu yakalamış ve şöyle demiş:

"Tanrı almıyor ben alıyorum."

Özüne saygısı olan bir şeytanmış.

Kum boyun eğmemiş. Şeytan soğuktan mosmor bir halde yukarıya çıkmış.

Tanrı onu yeniden suya yollamış.

Şeytan dibe kadar yüzmüş, tırnaklarıyla kumu kazmış.

"Tanrı almıyor ben alıyorum" demiş.

Kum direnmiş. Şeytan soluğu kesilerek yeniden yükselmiş.

Tanrı üçüncü kez onu suya yollamış.

Masallarda her şey üç kez olur ya.

Şeytan çaresiz kaldığını anlamış.

Konuyu berbat etmek istememiş. Belki de ağlamaya başlamış ve suya dalmış. Dibe inince şöyle demiş:

"Ben almıyorum Tanrı alıyor."

Kumu almış, suyun yüzeyine çıkınış. Tanrı da, buyruğu üstüne şeytanın denizin dibinden aldığı bu kumla insanı yaratmış.

Yazmayı sürdürmeye hiç niyetim yok. Mektuplara gereksinim duymuyorum. Gitara ihtiyacım yok. Aşkımın mekanikteki geridönmez, tersinmez aktarmaya benzeyip benzemediği umurumda bile değil. Bana ne bütün bunlardan. Biliyorum zaten. Mektubumu masanda sağda duran sepete koymayacaksın bile.

ON DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Rusya'ya yazılmış; yazarın bir sabit fikirden dolayı acı çektiği bu sayede anlaşılıyor. Mektup Einstein'ın buluşundan sonra bile zaman ve uzamı işgal etmeden yaşamanın ne kadar güç olduğunu anlatıyor. Son olarak da, Berlin'de "biz" adılının, düzensiz olarak kullanılması konusundaki hoşnutsuzluğunu belirtiyor.

Sevgili dostlar, neden bana bu kadar seyrek yazıyorsunuz?

Beni yüreğinizden çıkarıp atmış olmanız mümkün mü?

Gölge adamlardan, dizginlerini koparmış adamlardan kurtarın beni, pastan kurtarın; bana:

"Yaşa ama ne zamanımı al ne de uzamımı" demekten başka bir şey yapmayan ve bir de:

"Al sana, işte gündüz, işte gece, ama sen ikisinin arasında yaşa. Yalnız ne sabah gel ne de akşam" diyen bütün yaşamdan kurtarın beni.

Dostlarım, kardeşlerim! Benim burada olmam hiç doğru değil.

Sokaklara dökülün hepiniz, Nevskiy Prospekt'e çıkın; geri dönmeme izin vermelerini isteyin, zorlayın.

Sıkıntılardan kaçmak için, Nevskiy Prospekt tramvayla çıkılabilir.

Sizler de toprağa yapışın dostlar.

Ben Berlin'e bağlıyım ama eğer bana bir "Geri gelebilirsin" deseler, *Opoyaz* üstüne yemin ederim ki, arkama bile bakmadan, el yazmalarını bile götürmeden eve dönerim. Telefon bile etmeden.

Telefon etmem yasaklandı benim.

Şu sırada neler yazmaktasınız?

Morskaya sokağında, Sanat Evi[1]'nin karşısına düşen yol üstündeki yarık kapatıldı mı?

Hiçbir işe yaramadan yaşamaktansa, Rus kamyonlarının geçtiği yolu onarmak için bu çukura düşüp ölmek daha iyidir.

Petersburg'da çok otomobil var mı?

Yazdıklarınızın baskı işleri nasıl oluyor?

1) Ekim Devrimi'nden sonra Gorki tarafından oluşturulan kurum. Pek çok yazar ve sanatçıyı bir araya getiren bu kurumun çatısı altında bazı sanatçılar varlıklarını sürdürürlerdi; bunlardan biri de Şklovski'ydi. (F.Ç.N.)

Biz, bir hayli kitap yayımlıyoruz.

Yalnız "biz" burada ilginç bir sözcük.

Bana bir kadın telefon etmişti. Hastaydım.

Konuştuk falan. Ben "evde kalıyorum" dedim.

O da telefonu kapatırken bana:

"Biz de tiyatroya gidiyoruz" dedi.

Onunla henüz konuşmuş olduğum için anlamamıştım:

"Biz, kim? Ben hastayım."

"Ne kadar da yanlış anladın. "Biz, ben ve bir başka erkek demek."

Rusya'daysa "biz" çok daha sağlam temellere dayanır.

ON BEŞİNCİ MEKTUP

İvan Pugniy ve karısı Ksana Boguslavskaya üstüne. Bir ressamın sevme biçimi ile bir ressamın nasıl sevilmesi gerektiği üstüne, Pugniy'nin dostları üstüne ve kitaplarla tabloların nasıl doğduğu üstüne. Mektubun içeriği öğretici niteliktedir.

Güç benim için senin yüzünü görmek –mektuplarda bile, sana taktığım siyah kâğıttan maskenin arasından bile– düş kurarken bile, senin yüzünü görmek güç benim için.

Mesleksiz kadın, zamanını neyle geçiriyorsun?

Ekmeği insanların elinden alıp köpeklere vermek iyi bir şey mi Alia?

Yani köpeklerin ihtiyacı var ve onlar köpek, öyle mi.

Bana göre senin adın Berlin'i çepeçevre kuşatıyor.

Dünya haberleri oraya ulaşamıyor.

Ksana Boguslavskaya -Pugniy de difteri oldu. Zavallı kız, zavallı ressam ve de ressam karısı. Sana rastlamadan önce dikkatle incelerdim onları, onu ve kocasını.

Vanya Pugniy'i on yıldır tanırım, "Tramvay V" den (bu bir serginin adıydı) beri.

Aşık değil ama, çevresinde hiçbir zaman hiçbir şeyi görmez; sanırım kimseyi de sevmez, insanlara muhtaç olmamayı ama onları dalgın bir tavırla kabul etmeyi bilir.

Tek ve hüzünlü bir aşkı vardır onun: Tablolara olan aşkıdır bu. Nasıl ben sana neşeyle dolup taşar bir halde aşık olmayı beceremediysem Pugniy de tüm yaşamı boyunca sanatı hüzünle sevdi.

Sen bana göre hiçbir zaman haklı olmayacaksın, çünkü ne bir mesleğin var senin ne de aşkın, ve eğer sen bir ahlak duygusuna sahipsen, bu duygu böylesine güçlü bir insanı koruyamaz.

Bana ikide bir "senden beni sevmeni istemedim ki" diyebilen ve beni reddeden bir insanın haklı olması neye yarar ki?

Canını yakınadığın zaman bağırırsam hiç şaşırma.

Gulliver'in devler arasında olduğunu bir düşün: Dev bir kadın onu elinde saklıyor, nerdeyse hiç tutmuyor da, yalnızca elinden bırakmayı unutmuş ama her an bırakabilir, zavallı Gulliver de dehşetle bağırıyor, telefon ediyor: Bırakma beni!

İvan Pugniy kendi tablolarına aşıktır, sanatın geleceklerini hü-

zünle düşünüp tartıyor, ona göre hiçbir şey kolay değil, o yarının aşkından da emin değil.

Bir akşam Roman Jakobson, Karl Einstein, Bogatiriyov ve daha bir başkasıyla onun evine gittim.

Saat sabahın biri miydi ikisi miydi bilmiyorum: Pugniy hâlâ atölyesinde çalışıyordu. Yerde, sandalyelerde, yatağın üstünde hep boya tüpleri vardı.

Bizi neşesiz, hiç şaşırmamış bir halde içeri aldı, sanki bizler yolcuyduk, onun odası da vagondu.

Pek çok şeyden söz ettik, hepsi de acı şeylerdi. Sıcak küllerden çekip çıkardığımız patatesleri yiyorduk. Pugniy bize domuz yağı verdi, patates pişirdi, ama bizim varlığımızı farketmedi. Hüzünlü bir halde ve dikkatle bir tabloya bakıyordu.

Bir başka sefer, onun tuvallerinden birinin karşısında gülmekten kıvrandığını gördüm: Bir yapıta esprili bir söze güldüğü gibi gülebilirdi o.

Ksana Boguslavskaya hem ressam karısıdır hem de ressamdır. Yabana atılacak bir sanatçı da değildir hani; biraz duygusal olmakla birlikte; iyi bir ressamdır çünkü ondaki bu duygusallık bilinçlidir: Gözyaşı değil bir çalışma yöntemidir.

Onun en güzel yanı kocasının tablolarına aşık olmasıdır. Bir tablonun varyantını bir başkasına göre kıskanır, daha sonra neyin geleceğini düşünerek heyecanlanır.

Ne var ki, yaşayabilmek için ressam sıradan bir çalışma yapmak zorunda kalır. Bu insanın omuzlarına acı veren bir iştir. Gerçek tablolara gelince, bunları satmak olanaksızdır ya da daha doğrusu insan kendini kabul ettirmeden önce uzun süre acı çekmek zorunda kalır. Çoğu zaman matrak olsun diye Pugniy'lere "Kutsal aile", bazan da G.M.B.H.[1] derdik. Ama aile gerçekten de kutsaldı: Herşeyi, tutup Berlin dilinden antik bir dile çevirseydik, Mısır'dan kaçış olayıyla karşılaşırdık. Ksana Yusuf, Pugniy anne, tablo da çocuk olurdu.

Bir kadını ya da mesleğini seven biri için yaşamak çok güç.

Dostlar Pugniy'i görmeye gelirlerdi: Bunlar, güzel bir kadınla gelen sarışın Alman Frieg, IV. yy. Afrika'sına özgü bir Hıristiyan kadar gürültücü olan Letonyalı Karl Zalitt, İsveçliye benzeyen sessiz, iri yapılı, iyi giyimli, güçlü ve ne dediğini anlamadığım Arnold Dserkahl'dı. Oraya bir de Rudi Behling gelirdi, Fransızvari bir Al-

1) *Gesellschaft mit beschränkter Haftung*'un baş harfleri: Sınırlı sorumlu şirket. (F.Ç.N.)

mandı, heykelciydi, fiziği bir cırcır böceğine benziyordu; Berlin'deki vitrinler için hazırlanan dışavurumcu üsluptaki mankenler onun modelleri örnek alınarak yapılmıştı.

Tablolara bakan bütün bu insanlar sakin ve yumuşak insanlardı. Ksana'ya gelince, o, tuvalleri aşık bir kadının gözleriyle hayran hayran seyreder. Pugniy'in devrim ve savaşın farkına varmış olduğunu hiç sanmıyorum: O sıralarda o deli gibi çalışırdı.

Tablolar onu yiyip bitirir. Çalışmak o kadar güçtür ki!

Yapıtlar da çocuklar gibi doğar.

Zevkle, sevinç içinde, hiçbir utanç duyulmadan tasarlanırlar; güçlük çekilerek taşınırlar; acıyla dünyaya getirilirler; dünyaya geldikten sonra da üzüntü içinde yaşarlar.

ON ALTINCI MEKTUP

Ya da Alia'nın Dördüncü Mektubu; hiçbir şey istemediğini söylüyor.

Sevgilim senin o sevmediğin divanda otırmuş havanın sıcak, insanın da üzüntüden uzak olduğu ve hiçbir yerinin ağrımadığı zaman ne kadar rahat olduğunun farkına varıyorum.

Her şeyin, tıpkı terbiyeli insanlar gibi sakınımlı ve sessiz bir hali var.

Çiçekler desen açıkça şöyle diyorlar: Her şeyi biliriz ama hiçbir şey söylemeyiz; yalnız onların bildiklerini kimse bilmez.

Okuyabileceğim ama okumadığım bir yığın kitap, kullanabileceğim ama kullanmadığım bir telefon, çalabileceğim ama çalmadığım bir piyano, karşılaşabileceğim ama karşılaşmadığım insanlar var ve bir de sen varsın, sevmek zorunda olduğum ama sevmediğim.

Bununla birlikte, kitaplar, çiçekler, piyano ve sen olmasaydınız canım, canım sevgilim, nasıl ağlardım kimbilir!

Büzülüp tortop oldum, gerçek doğulu bir kadın gibi hayranlıkla seyre dalıyorum.

Sobanın aptalca ve tekdüze görünümlü desenine bakıyorum, çaydanlığı saçma biçimde taklit ediyorum –bir elim kalçamda, bu kulpu oluyor, öbür elim de gaga gibi kıvrık– bu kadar benzediği için seviniyorum, gözlerim yarı kapalı bir halde, neden titreştiğini bilmediğim beyaz bir açelyaya bakıyorum.

Sevgilim, seni aşağılamam ben, lütfen seni aşağıladığımı sanma. Kendini beğenmiş olduğumu sanmaya başladığını hissediyorum; hayır, hiçbir değerimin olmadığını biliyorum, bunun üstünde durmaya değmez.

Alışverişte aldıklarım, paketleri açılmamış olarak, masanın üstünde darmadağınık duruyor.

Yakın zamana kadar, yeni aldığım bir geceliği denemek için eve gelir gelmez üstümü çıkarırdım, oysa şimdi gecelik orada kâğıda sarılı olarak öylece duruyor.

Alia

ON YEDİNCİ MEKTUP

Alia'nın transatlantiklerle ilgili gözleminin açıklamasını yapıyor, güvertedeki danslardan, ayrıca otomobillerden, Boris Pasternak'tan, Moskova "Basın Evi"nden ve bizim geleceğimizden söz ediyor.

Transatlantiği çok iyi anlattın bana. Ben senin sözlerin için sanki bir kumbarayım. Böyle bir gemideyken, insanın çekiş halindeki zamanı tam olarak hissettiğini anlattın bana. Elbette burada hareket değil de özellikle çekme, işleme, çalışma gücü sözkonusu. Bir şoför bunu kolaylıkla anlar. Her otomobilin kendine özgü bir götürme biçimi vardır. İyi bir araba senin sırtına çok hoş bir biçimde dayanır, sanki elini oraya koymuş da seni itiyormuş gibi. Ama iyi bir arabanın asıl hoşa giden yanı onun çekiş türüdür, gücünün pekiştirilmesidir. Bu insan sesinin gürleşmesini anımsatan bir duygudur. Fiat'ın çekiş sesi çok hoş çıkar. Gaz pedalına basarsın araba kendinden geçer ve seni alıp götürür. Kalkışı güçlü ama sert olan arabalar da vardır; özellikle bu tür bir otomobili anımsıyorum, altmış beygirlik Mitchill geliyor aklıma. İnsan arabada giderken çok çeşitli duygulara kapılır. Çekiş ve huzur ya da çekiş ve kaygı duyar. Ama tümü de seni götüren hareketin duyulmasına dayanır.

Ben hiç transatlantik görmedim. Ama severim de anlarım da. İlerleyen bir zemin üstünde dans etmek, tıpkı aşağı inen bir asansörde kalbin duracakmış gibi olmasına benzer bir biçimde düşüncelerin de harekete göre biraz geri kalması sırasında öpüşmek ve düşünmek çok hoş bir şey olmalı.

Bu durum dans ederkenki düşünme biçimine benziyor, ama olumlu yanıyla. Bu dürum "Ah kulübe, kulübem benim" şarkısı söylendiği ve Dolokov'un arkadaşıyla bir türlü tartışamadığı sıradaki konuşmasını *(Savaş ve Barış)* anımsatıyor. Yeni bir dünya, yeni yeni duygular doğmakta, daha henüz hiç kimse bunların farkında değil. Bir römorkör yerküremizi bir yerlere çekip götürüyor.

Kızkardeşin bir seferinde Moskova'daki "Basın Evi'nde" bulunuyordu. Hava soğuktu kuşkusuz, gazeteciler de çok kalabalıktı. Kızkardeşin Boris Pasternak'la otırmuştu. Pasternak her zamanki gibi konuşuyordu, yığınlar halinde gelen sözleri kâh bu yana kâh öbür yana savuruyordu, ama asıl önemli olan şey, asıl önemli söz söylenmemişti.

Bununla birlikte, Pasternak'ın kendisi çok iyiydi, şimdi onu betimleyeceğim. Yumurta gibi bir kayaya benzeyen, sağlam, güçlü kuvvetli bir kafası var, göğüs kısmı geniş, gözleri kahverengi. Marina Tsvetayeva[1], Pasternak'ın aynı zamanda hem bir Arap'a hem de atına benzediğini söyler. Pasternak'ın hep bir yerlere saldırmak istermiş gibi bir hali vardır, ama bunu hiç öyle çılgınca yapmaz, güçlü ve atılgan bir at gibi ilerler. Bacaklarını ileri doğru atıp dört nala gitmek istediği halde ağır adımlarla ilerler. Pasternak senin kızkardeşine bir yığın anlaşılmaz sözden sonra şunları söyledi:

"Biliyor musunuz, biz tıpkı bir gemide gibiyiz."

"Basın Evi"nin tezgâhı önünde sandviç yemekte olan pardösülü adamların ortasında (komik ve hüzünlü bir şey bu ama pek o kadar da hüzünlü değil), bu mutlu büyük adam, tarihin çekişi'nin bilincindeydi: O, hareketi hisseden biridir, dizelerinde kendi çekiş güçlerinin güzelliği vardır, satırlar eğilip bükülürler, ama çelikten çubuklar gibi art arda dizilemezler, aniden fren yapan trenin vagonları gibi birbirlerine çarparlar. Hoş dizelerdir bunlar. Mutlu bir adamdır o. O hiçbir zaman hırçın biri olamaz. Tüm yaşamı boyunca sevilen, şımartılan biri ve büyük biri olarak yaşayacak.

Pasternak Berlin'deyken endişelidir. O Batı uygarlığına ait biridir, en azından bu uygarlığı anlar; eskiden Almanya'da bulunmuş; şimdiyse genç ve hoş bir karısı var, ama o yine endişeli. Bunu mektubuma akıcılık vermek için söylemiyorum: Bana öyle geliyor ki o, bizler arasındaki çekiş yokluğunu hissediyor. Bizler mültecileriz... hayır, mülteci değil de kaçaklarız ve şu sırada hiçbir yere kıpırdayamıyoruz.

Şimdilik.

Rus Berlin hiçbir yere gitmiyor. Geleceği yok onun.

Çekişi yok.

Bunu öylesine açık seçik olarak hissediyorum ki! Kimbilir, belki de sen yabancıların çekimindesin: İngilizlerin, Amerikalıların; belki de bizlerleyken sıkılıyorsun, çünkü sen de bunun bilincindesin. Bu adamların mekanik bir çekişi var, bunlar güvertesinde rahatça dans edilebilen, shimmy yapılabilen bir transatlantiğin çekişine sahipler. Kadınlarımızı yitiriyoruz. Şimdi artık insanın kendisini düşünme zamanı. Biz erkekler, iç yanmalı motorlarız bizler, bizim işimiz mavnaları çekmek. Devrimci çekiş tükendi artık. Güverteye gelince, dans ayakkabılarımız yok ki bizim.

1) Pasternak'ın kuşağından olan kadın şair. (F.Ç.N.)

ON SEKİZİNCİ MEKTUP

Kaçınılmazlık ve önceden kestirilen bozuşma hakkında. Mektubu yazan kişi bunun bekleyişi içindeyken önce Hamburg'u, ardından çizgili gri bir renkteki Dresden'i, son olarak da seri halinde üretilmiş evlerden oluşan Berlin'i betimliyor; daha sonra yazarın, içinden tüm düşüncelerinin geçtiği halka, gece oniki demir köprü altından geçip yürüdüğü yol ve rastlaşma sözkonusu ediliyor. Ve bir de sözcüklerin yararsızlığına değiniliyor.

Hangi noktaya vardım bilmiyorum, Alia! Yani sana mektuplar yazarken aynı zamanda bir kitap üstünde çalışıyorum. Kitabın içeriği ile yaşamın içeriği tam olarak birbirine karışmış durumda. Hatırlar mısın, sana Andrey Bieliy'den ve yöntemden sözetmiştim. Aşkın benim dışımda, bizim dışımızda kurulmuş olan kendi gelişme mantığı, yöntemleri vardır. İşte aşk sözcüğü çıktı ağzımdan ve meseleyi başlatmış oldum. Oyun başladı, Aşk hangi noktada, kitap hangi noktada bilmiyorum artık. Oyun devam ediyor. Yüz, yüzelli sayfa sonra, mat olacağım. Başlangıç zaten oynandı bile. Hiç kimse sonucu değiştiremez artık.

Trajik son –en azından, kırık bir kalp– mektup biçimindeki roman tarafından önceden bildirilmiş durumda.

Bu arada kendime olayın geçtiği yerden sözedeceğim.

Berlin'i betimlemek güçtür.

Ama eğer Hamburg betimlenirse, kanalların üzerinde uçuşan martılar, kanalların üzerine eğilmiş dükkânlar, evler, resmi yapılmaya uygun ne varsa onlarla ilgili birşeyler söylenebilir.

Hamburg kentinin serbest limanına girildiğinde alavere havuzları bir perde gibi açılır. Tiyatro izlenimi yaratır böylece. Uçsuz bucaksız bir su alanı, yerlere kadar eğilip selam veren vinçler, gemilerdeki kömürleri yutan dev kepçeler. Çeneleri timsah çeneleri gibi bir hamlede yukarı ve aşağı doğru açılıyor. Liman tipi kafesli asansörler yükseklerde, tabancayla atılan bir merminin ulaşacağı yükseklikte. Yüzer silolar günde beşyüz ton buğday yutabilecek güçte.

Benzer bir emiciye yüzerek yaklaşmalı ve ona şöyle demeli: "Sevgili dostum, ruhumun içine çöreklenmiş olan şu beşyüz aşk şeytanını içine çek ne olur."

Ya da en yüksek vinçten rica etmeli, beni boynumdan tutup kaldırsın ve alavere havuzları, demir yığınları, otomobillerin yanlarında pire gibi göründüğü gemiler tarafından işgal edilmiş Elbe'yi göstersin. Ve vinç bana şöyle desin:

"Duygusal kuçukuçu, şu şahlanan demire bak. Şikayet etmek ve ağlamak kötü bir şeydir; eğer yaşamıyorsan kafanı, bir ısırışta koparması için demirden dev bir kömür kepçesinin içine sok."

Doğru!

Hamburg betimlemeye açıktır.

Dresden sözkonusu olsa kuşkusuz daha çok uğraşmak gerekir. Ama bizim modern Rus yazınımızda sık sık başvurulan bir çözüm yolu var.

Dresden'le ilgili herhangi bir ayrıntıyı, sözgelimi oradaki arabaların temiz, içlerinin de çizgili ve gri renkte bir kumaşla kaplı olmasını ele alalım.

Bu noktadan sonra, herşey bir vinçin bir tonluk bir ağırlığı kaldırıp bir yere taşıması kadar kolaydır.

Dresden'in tümüyle çizgili gri renkte olduğunu, Elbe'nin gri fon üstünde bir çizgi oluşturduğunu, evlerin gri, Sixtin Madonna'sının çizgili gri olduğunu söylemek gerekir. Bunun doğru olması pek olası değil, buna karşılık hem inandırıcı, hem de çok uygun.

Çizgili, gri bir ton.

Buna karşılık Berlin'i betimlemek güçtür. İnsan nereden başlayacağını bilmez.

Rusların Berlin'de Hayvanat Bahçesinin çevresinde yaşadığı bilinir.

Bunun herkesçe bilinir olması pek iç açıcı değildir.

Savaş zamanı şöyle denirdi: "Bilindiği gibi Almanlar ve saldırıları ilkbaharda geliverir." Sanki Almanlar ilkbahar gibi geliveriyorlar.

Sineklerin avize çevresinde uçuşması gibi Ruslar da Berlin'de Gedachtniskirche'nin çevresinde dolaşırlar. Ve tıpkı, böceklerin yapışması için avizeye asılmış bir sineklik gibi, sivri uçlu ilginç bir tepelik bu kilisenin haçı üstüne oturtulmuştur.

Bu tepeliğin üstünden görülen sokaklar geniştir. Evler valizler gibi tıpatıp birbirine benzer. Samur kürkler ve kaba deri çizmeler giyen hanımlar yollarda yürürler, sen de samur kürkle süslü sıçan derisi rengindeki mantocuğunu giymişsin onların arasındasın.

Deve tüyü pardösüyle karaborsacıların ve arkalarında sıkı sıkı şemsiye tutan Rus profesörlerin (ikişer ikişer) geçtikleri görülür.

Çok tramvay vardır ama kenti baştan başa dolaşmak için bunlara binmenin hiçbir yararı yoktur, çünkü kent her yerde aynıdır. Prefabrike şato mağazasından çıkmış şatolar. Sofra takımlarına benzer anıtlar. Bizler dolaşmıyoruz da tıpkı bir gölün kendi kıyıları içinde yaşaması gibi Almanların arasında yığınlar halinde yaşıyoruz.

Kış olmaz. Kar yağar, erir.

Nem ve bozgun ortamındaki Almanya paslanmakta, maden yapısında olmayan bizler de onunla birlikte paslanıyoruz ve pas sayesinde birbirimizle kaynaşıyoruz.

Kleiststrasse'de, İvan Pugniy'in oturduğu evin karşısında bir başka ev daha var; burada Elena Ferrari oturuyor.

Porselen gibi bir yüzü ve gözkapaklarını yoran uzun kirpikleri var.

Kirpiklerini sanki kasa kapılarıymış gibi açıp kapayabiliyor.

Bu iki ünlü evin arasındaki boşlukta, metro, topraktan ansızın çıkıverir ve uğuldayarak bir açıkhava yoluna tırmanır. Büyük bir köstebek deliğini andıran Wittenbergplatz garından kalkan tren Nollendorfplatz açıkhava peronuna kadar, harekete geçen ağır bir obüs gibi kükreyerek yol alır.

Daha ilerde tren kırmızı bir tapınağın arkasından geçer: Oysa Berlin'de kiliseler birbirine o kadar çok benzer ki onları birbirlerinden ancak bulundukları yollara göre ayırt edebiliriz.

Tren kırmızı tapınağın arkasından, evin birindeki bir boşluktan tıpkı bir zafer takının içinden geçermiş gibi geçer.

Ötede, Berlin'deki tüm trenlerin toplandığı alan olan Gleisdreieck vardır. Almanların arasında kendi kıyılarının sınırları içinde yaşarmış gibi yaşayan Ruslar için Gleisdreieck bir aktarma yeridir.

Buradan kalkan tren Leipzigerplatz yönüne ve daha başka alanlara doğru hareket eder; bu yerlerde dilenciler kibrit satarlar, sırtlarında örtü bulunan köpekler de rahat rahat dinlenirler: Bunlar körlere kılavuzluk ederler.

Laternalar sızlanırlar: Ne *Ach, mein lieber Augustin*'i, ne de *Deutschland, Deutschland über alles*'i çalarlar; onlar yalnızca inildeyip dururlar. Bu da Berlin'in mekanik iniltisidir.

Eğer bir meydana gitmek için metroya binilmez ve Gleisdreieck garının ıssız kapıları geçilirse, Almanlar da görülmez, profesörler de karaborsacılar da.

Çevrede, uzun sarı binaların çatılarının tepesinde yüksek demir köprülerden demiryolları geçer, bunlar, bu demiryolları ilerde daha yüksek köprüleri aşarken daha başkalarını da katederler.

Binlerce ışık, sokak lambası, makaslar, üç ayaklı metal küreler, çepeçevre semaforlar vardır.

Hüzün, göçmen aşkı ve 164 numaralı tramvay beni buralara kadar getirdi, ben de küçük köprüler boyunca, tıpkı yüzük içinden geçirilen şalın[1] iplerinin kesişmesi gibi kesişen rayların üstünden uzun süre yürüdüm.

Sözkonusu halka Berlin.

Benim düşüncelerimin halkası da senin adın.

Birçok kez senden eve gece döndüğüm ve oniki demir köprünün altından geçtiğim oldu.

İnsan yürüyor, şarkı söylüyor. Almanya'nın demirden kalbine –yani Gleisdreieck'e– ve Hamburg'un demir kapılarına yaşamın neden yalnızca prefabrike nesneler sağladığını soruyor kendi kendine: Valizlere benzeyen evler, sizi hiçbir yere götürmeyen tramvaylar. Eve dönüyorum, yürüyorum.

Oniki demir köprünün altından geçen yolu izliyorum.

Yol uzun. Potsdamerstrasse'nin köşesinde her gece bir orospu görüyorum, hep aynı kadın, kırmızı bir şapkası var.

Beni görünce bir şarkı mırıldanır, sonra anlamadığım bir dilde konuşur benimle.

Onun önünden geçiyorum, daha epeyce yolum var.

Ne yapmalı, kırmızı şapkalı yoldaş!

Yeryüzünde çok farklı hayvanlar var ve herbiri de Tanrı'yı kendine göre yüceltir ya da yerer.

Sen sihirli sözler olmaksızın denizin dibine dalıyorsun ve oradan yukarıya yalnızca, çamur gibi akan bir kum çıkarıyorsun.

Bana gelince, ben sihirli sözler bilirim, gücüm var benim, ama tüm sözcükleri yönelttiğim kadın bir yabancı.

ON DOKUZUNCU MEKTUBA ÖNSÖZ

Alia'nın mektubuna; aspirin, patatesli ringa balığı, aşk durgunluğu, İngiliz dansçı ve sütanne Steşa üstüne yazılmış olana. Önsöz, Alia'nın mektubunun neden okunmaması gerektiğini ayrıntılı biçimde açıklıyor.

Alia'nın mektubu bu kitabın içindeki en iyi şey. Ama hemen okumayın onu. Bütün kitabı okuduktan sonra okumak üzere atlayın. Şimdi neden bunun yapılması gerektiğini sizlere anlatacağım.

Ben de onu zamanında okumadım. Onu öptüm, bazı yerlerine şöyle bir baktım, ancak kurşun kalemle yazılmıştı, ben de okumadım.

Şimdi söyleyeceğim size bunun nedenini. Dinleyin bakın: Ben sağırım. Yani şöyle: Bir süre kazan perçinleme işinde çalıştım, bunu perçinleri kazanın içinden kerpetenle tutarak yapıyordum. Bu iş insanın kulağında gök gürültüsü gibi patlar. Ben insanların dudaklarının oynadığını görürüm ama hiçbir şey işitmem. Hayat beni sağır etti, sağır insanlar çok içine kapanık olurlar.

Alia'nın mektubunu kısa süre önce okudum, 10 Martta, kitabımı bitirdikten sonra. Dört saatte okudum. Herşeyden önce, çok iyi yazılmış. Şerefim üzerine yemin ederim ki onu ben kaleme almadım. Bu mektup aşk durgunluğuyla ilgili eksiksiz bir gerçekliği içeriyor; ayrıca, mutsuzluğun durgunluğu konusunda dile getirilmemiş bir gerçekliği de. Yurt dışındayken hep birinin beni kırmasını isterdim ve işte beni kıran bir aşk buldum. Kadına hiç bakmadım bile, beni sevmediğini varsayarak ona doğru gittim. Eğer başka türlü olmuş olsaydı beni severdi demiyorum. Herşey önceden belirlenmişti. Bu mektup, benim iki uygarlık ile ilgili çıkardığım taslağı bozuyor, çünkü Steşa'yı böyle betimleyen bir kadın bizim oralara ait bir kadındır.

Ben de severim Steşa'yı, bendeki bütün eşyanın yerini değiştirmesine karşın.

İşte böyle, sevgili dostlar, bu mektubu sakın okumayın. Zaten bu yüzden üstünü özellikle kırmızı çizgilerle karaladım. Yanılmayasınız diye.

Bu mektubu kuruluş bakımından nasıl anlamak gerekir? Çünkü ne de olsa araya eklenmiş durumda.

İyi ama siz ne zamandan beri kuruluşa gereksinim duyuyor-

sunuz? Eğer isterseniz, buyrun seve seve. Konunun ikili bir açıklaması yapıtta ironi için kaçınılmaz bir olgudur; normal olarak bu bir önemini azaltma yöntemiyle sağlanır: Sözgelimi *Yevgeni Onegin*'de "iyi ama, o, bir parodi değil mi?" tümcesiyle. Ben kitabımda, mektup yazdığım kadının ikinci ve daha soylu bir yorumunun yanı sıra kendi kendimin de ikinci bir yorumunu sunuyorum.

Sağırım ben.

Eğer benim kuruluşu anlatma biçimime inanırsanız, Alia'nın bana yazdığı mektubun da benim tarafımdan yazıldığına inanmak zorunda kalacaksınız.

Buna inanmanızı da salık vermem.

Zaten, genelde hiçbir şey anlamayacaksınız, çünkü provalarda herşey çıkarılıp atıldı.

ON DOKUZUNCU MEKTUP

Okunmaması gereken mektup. Alia tarafından, hasta olduğu sırada yazılmış; bulduğu çizgili bir kağıda; bütün kitaptaki en iyi mektuptur, ama okunmamalıdır, bu yüzden de üstü çizilmiştir.

Öğrencilerin kullandığı bu kağıda ne yazabilirim ki ben? Yalnız sakın yanlışları sayma ve bana not verme. Üç aspirin çiğnedim, inanılmayacak kadar çok ve değişik sıcak içecek içtim, dairenin içinde yalınayak ve sırtımda kürk mantomla dolaşıp durdum, telefonda biriyle konuştum, patatesli ringa balığı yedim, uzun süre hiçbir şeyle uğraşmadım, şimdi de sana yazıyorum.

Şu kadın, sana telefon ettiğinde hemen fırladın koştun ona. Budala mı iğrenç mi yoksa ikisi birden mi?

Eğer sen bir kadın olsaydın, benim sözde Wertheim[1]'ım senin mağazanın yanında küçücük bir dükkan gibi kalırdı. Aşkta, bir kez başladın mı durmak bilmiyorsun sen, bu da insanı biraz korkutuyor. Hatta açıkçası ürkünç. Bağırıyorsun, kendi sesin seni sinirlendiriyor, bunun üstüne daha çok bağırıyorsun. Ya bir kez başladığında, kesinlikle uygun olmayan bir nesneye açıklasan aşkını? Hayır, kızma sakın.

Kendine yeni bir takım elbise yaptır, altı tane de gömleğin olmalı –üçü çamaşırcıda üçü de sende– kravatı ben sana hediye ederim, çizmelerini cilala.

Bana gelince, sen bana kitaplardan söz et, ben arka ayaklarımın üstünde dimdik duracak ve sana boyun eğeceğim.

Şimdi uyuyacağım. Hastalanmasam bari; yoksa yarın dans etmeye gidemem!

Çok iyi ve çok esaslı (işte iki eşdeğer erdem) dansçı olan bir İngiliz. Hastalanmasam bari.

Bu ne soğuk böyle. Bana ya kürklü ve konçlu ayakkabılar ya da bir otomobil gerek. Ruhumu şeytana rehin mi bırakmalıyım? Belki çivide asılı kalmak pek de fena değildir hani.

Dün, bütün günü sütannemi, Steşa'yı düşünmekle geçirdim. Uzun uzun düşünüyorum, öyle ki sonunda ters yöndeki tramvaya biniyorum ve keyfim kaçıyor.

1) Berlin'deki büyük bir mağaza. (F.Ç.N.)

Ben annemden çok Steşa'ya benzerim. Steşa pembe beyazdır, tombul, güleç, tam anlamıyla zararsız biridir, erkek milletini de sever. Bu nedenle de sık sık çocuk emzirmiştir. Ulusal Sağlık Kuruluşuna gitmesi gerektiğinde, parası olmadığı için, her sefer babama gelirdi.

Babam da ona ne yapması gerektiğini söylerdi: Gidip o sefil heriften istemeliydi.

"Olmaz olsun, *barin*[2]!"

Beni sanki kızıymışım gibi severdi. İki aylıkken lahana çorbası yedirirmiş bana, bir seferinde de beni zehirlemiş, çünkü *daça*[3]'da, herkesin reçel yaptığı bir sırada o oturup tıka basa kiraz çekirdeği yemişmiş. Büyüdüğüm zaman bana armağanlar getirir, oturmaz ayakta durur ve bana "siz" diye hitap ederdi; yalnız kaldığımızda, benimle çay içmek için oturur ve bana "sen" derdi. Ben büyüdüğüm zaman onun neşeli karakterinin farkına varmaya başladım. "Hanımımın evinde bir kadın arkadaşı var, doğrusu hiçbir şey anlamıyorum: Sanki bunlar rahibe!" Sonra da durmadan kıkır kıkır gülerdi, gevşek biriydi, iyi yürekliydi, Steşa gibi kokardı, tıpkı, kapağını açtığı zaman tahta sandığının dokuma bez ve elma koktuğu gibi. Kalkık bir burnu ve muzip muzip bakan gözleri vardı.

Aşçı kadın içeri çok fazla genç aldığımı düşünüyor ve kapalı kapının ardında ayıp şeylerin olup bittiğini sanıyordu. "Ne diyorsun sen, diye karşılık veriyordu Steşa. Senin için de gayrımeşru bir çocuk doğurdu diyorlar, iyi ama onlar gibi olan insanlar işi buraya kadar vardırırlar mı dersin?"

Bir seferinde de, çok zengin bir evde iş bulduğu sırada bir hırsızlık olayı olmuştu.

Her zamanki gibi Steşa ağlayarak babama geldi, çünkü onu karakola götürmüşlerdi.

Babam ona şunu sordu:

"Ya sen, hırsızlık olduğu sırada neredeydin?"

— Nova-Deviçi manastırında, bir rahibeyi ziyarete gitmiştim.

— Öyleyse söyle bunu, o zaman seni rahat bırakırlar.

— Bunu mu , asla *barin!* Bir rahibeyi böyle bir meseleye bulaştırmak mı, asla!"

Böylece ağzından bir tek söz bile çıkmadı ve bir süre cezaevinde yattı; sonradan hırsızlar bulundu da onu serbest bıraktılar.

Bu nedenle devrimden sonra annem onu oy vermeye gitmesi

2) *Barin* "Bey, "beyefendi" anlamında Rusça sözcük. (Ç.N)
3) *Daça* "Köy evi", "yazlık ev" anlamında Rusça sözcük. (Ç.N)

için ikna etmeye çalıştığında, o gümüş kaşıklar meselesinden sonra üstüne para verseler bile kimsenin onu karakola geri götüremeyeceğini söyledi.

Öteden beri benim düğünüm için ona ipekli bir elbise sözü verilmişti.

O hiçbir zaman buna sahip olamadı...

Steşa'yı o kadar severim ki artık uyumak bile istemiyorum.

Seni kucaklıyorum, sevgilim. Hastalanınam inşallah.

Alia.

Steşa ile birlikte senin üstüne düşmek fikri de nereden aklıma geldi ki?

YİRMİNCİ MEKTUP

Ne zaman yazıldığı belli değil.

Senin ayaklarının altına serilmiştim Alia, tıpkı bir halı gibi!

YİRMİ BİRİNCİ MEKTUP

Alia tarafından yazılmış Beşinci Mektup. İşlerin hiç de iyi gitmediği Tahiti adasından söz ediliyor. Adanın guletleri benzin kokuyor, bu da aynı biçimde kötü bir şeydir.
Bu ada sevilemeyecek kadar uzakta olan bir adadır. İnsan içinde yaşasa bile ada yine uzaktadır. Mektupta ayrıca Tanyuşa adlı bir attan ve onun Tahiti'ye bir buçuk saat uzaklıkta olan Morea adasına gidişinden söz ediliyor.

Sevgilim,

Tahiti'yi anımsamak hoşuma gidiyor, ama istemeye istemeye sözediyorum ondan. Annem, olaylar ve çevremdeki dünya karşısında benim kültürsüz biri gibi davrandığımı söylerdi hep: Tahiti'nin beyaz ve siyah nüfusunun kaç kişi, adanın çevresinin kaç kilometre, dağlarının yüksekliğinin kaç metre olduğunu hiç bilmem. Yalnızca, çok sevdiğim adaya, o fantastik denizin yakınına dönme isteği vardır içimde. Orada suyun rengi tıpkı renkli mürekkep gibi masmavidir, bir mercan resifi adayı çepeçevre sarar; dalgalar orada bildik bir gürültüyle kırılır, köpükler de hiç solmayan, yok olmayan bembeyaz bir taç oluşturur; gülümseyen esmer bir yüzün hemen yanına, kulak arkasına takılmış beyaz bir çiçek –tiare– ve vanilya, yorulmak bilmeden adaya hoş kokular yayarlar; deniz kıyısında yengeçler yan yan ilerleyip sokulurlar; güneş Moorea'nın arkasından batar. Bunu bilirim, görürüm, hissederim.

Zaten asıl sözkonusu olan da bu değil; sana Tanyuşa'dan söz etmek istiyordum. Andrey bana küçük bir at hediye etmişti. Ekvatora, sıcaklığa ve hindistan cevizlerine kötü bir oyun oynamak için ona Tanyuşa adını verdim. İhtiyar bir zenci olan Tapu'nun ona Tanussa demesi çok hoşuma gidiyordu. Onunla kendim ilgileniyordum, onu temizliyor, yem ve su veriyordum. At da benden hoşlanıyordu, terasa muz aramaya çıkar ve hafifçe kişnerdi. Tanyuşa yeniden tüylendiğinde, donu parlak bir görünüm aldı ve güzelleşti, huyu da tümüyle değişmişti: Artık üstüne binilmesini istemiyordu, bu yapıldığı zaman da sağa sola dönmeye başlıyordu, arkasında ne olduğuna hiç dikkat etmeden, su mu, dikenli çit mi, insan mı var demeden geri geri gidiyordu. Sonra bir gün gerçekten adanın iç kesimlerine kaçtı: Bulabilirseniz bulun onu bakalım! Andrey de

o sırada orada bulunmuyordu, sık sık öbür adaları gezmeye giderdi. Yatak odamın beş kapısı ve bir penceresi vardı. Tümü de ardına kadar açık olurdu! Tahiti'de geceler öylesine sessiz, öylesine yoğun ve öylesine kusursuz olur ki, Maorilerin kendileri de hiçbir şey için evlerinden uzaklaşmazlar. Bu olaydan şaşkına dönüp ağlamaktan korkmuştum. Sonra Tapu'yu kapımın önüne yatırma düşüncesi geldi aklıma. Tanyuşa'nın kaçışından hemen sonra geceyi ağlamakla geçirdim. O dönemde ben çok ağlardım. Tapu sesimi duydu ve korkudan ağladığımı sandı: Ona göre kocam gelecek ve kaçan attan dolayı beni dövecekti. Sabahleyin bana şöyle dedi: "Ağlama Tanussa'yı bulurum ben, senin *tane*'nin (kocanın) de hiçbir şeyden haberi olmaz. "Dört bir yana bronz tenli neşe dolu çocuklar gönderdi ve Tanyuşa bulunup geri getirildi.

Andrey dönüp de kaçma olayını öğrenince hayvanı hemen sattı. Atlara tıpkı insanlara davrandığı gibi davranırdı ve bu atın hoş görülemeyecek kadar derin bir nankörlük örneği gösterdiğini düşünüyordu. Tanyuşa bir tekneye bindirildi Moorea'daki bir İngiliz'e götürüldü. Kimbilir ne kadar sallanmıştır, zavallı.

Sen kendin için benden söz ediyorsun, ben senin için kendimden söz ediyorum.

Alia

YİRMİ İKİNCİ MEKTUP

Beklenmedik ve, bana göre, bütünüyle gereksiz. Bu mektubun içeriği, aynı yazarın bir başka kitabından kaçıp gelmiş olmalı, ama bunu yazarın kendisi de çeşitlilik nedenlerinden dolayı gerekli görmüş olabilir. Mektup Tahiti üstüne yazılmış olanla çakıştı.

Geçenlerde Scala'ya gitme fırsatını buldum. Yeri Lutherstrasse'de. Gösteri çeşit bakımından zengin. Bir cambaz başka bir cambazın omuzları üstüne konmuş bir direğin tepesinde takla atıyordu; iki jimnastikçi kadın trapezler üstünde öylesine hızla dönüyorlardı ki, aşağıdan bakıldığında yeşil vazolara dönüşmüş gibiydiler, perdeye düşen gölgeleriyse hep insan görünümündeydi. Bu kadar uzun bir programı bir tek tümceye sığdırmak olanaksız. Bir de iğrenç bir adam vardı, önce dişleriyle otuz kiloluk bir halter tutarak jimnastik hareketleri yapıyor, sonra da, birbirine bağlı üç dört ağır sandalyeyi, çeneleriyle, arkalıklarından tutarak kaldırıyordu.

Dişleri çok kötü biri olan benim hoşuma gitmemişti bu.

Görülecek en hoş şey bisikletçilerdi: Sahnede, bisikletlerini arka tekerlek üstünde kaldırarak dönüyorlardı, en sonunda bilmem hangi çemberler üstünde ilerleyerek kulislerde kayboldular; hiç acele etmeden gözden kayboldular, üstelik hepsi de trompet çalmaktaydı.

Bu herhalde Tom Sawyer'in çok hoşuna giderdi.

Sonra balalaykacıların sesleri duyuldu.

Rus aktörler dans ettiler.

Biri karikatür yapıyordu. Hemen bir çırpıda bir karaborsacı tipi çiziktiriverdi, sonra da önüne bir parmaklık çizdi.

Bu müzikholdeki programın bütünüyle tutarsızlığı karşısında şaşırıp kalmıştım.

Sanat karşısında iki tutum vardır.

Biri, bir yapıtı dünyaya açılmış bir pencere olarak kabul etme biçimiyle kendini belli eder.

Sözlerle, imgelerle bunların ötesinde bulunan şeyler yansıtılmak istenir. Bu tür sanatçılar çevirmen olarak adlandırılmayı hak ederler.

Sanat karşısındaki öbür tutumsa, sanatı, bağımsız biçimde var olan şeylerden oluşınuş bir dünya olarak kabul etmektir.

Sözcükler, sözcüklerin aralarındaki bağıntılar, düşünceler, düşüncelerin ironisi, aralarındaki ayrılıklar, işte sanatın içeriğini oluşturan bunlardır. Sanat eğer bir pencereye benzetilebilirse, burada yalnızca resmi çizilmiş bir pencere söz konusu olur.

Karmaşık nitelikteki sanat yapıtları, normal olarak daha önceden var olan, daha yalın ve özellikle de daha kısa olan yapıtların birbiriyle birleşimlerinin ve karşılıklı etkilerinin sonucudur.

Roman parçalardan yani öykülerden oluşur.

Bir tiyatro yapıtı, sözlerden, nüktelerden, hareketlerden, hem hareketler hem de sözlerin birleşmelerinden, sahneye uygun durumlardan oluşur. Shakespeare'e göre bir aktörün yaptığı nükte, bir tiyatro kişisini betimleme aracı değildir ama kendisi bir amaçtır.

İlkel romanda kahramanın kendisi bölümleri birbirine bağlayan bir araçtır. Sanat yapıtlarının değişim sürecinde, ilgi, bağlantı öğeleri üstüne yönelmiştir.

Psikolojik güdülenme, bir durum değişikliğindeki gerçeğe uygunluk, birbirleriyle bağıntılı olan parçalarm başarısından daha çok ilgi çeker. O zaman da psikolojik roman ve psikolojik dramın yanı sıra eski romanların ve dramların psikolojik yorumu ortaya çıkar.

Bu durum hiç kuşkusuz, *lazzi*[1]'lerin o döneme doğru çoktan eskimiş olmasından ileri gelir.

Sanat alanında bir sonraki evre, psikolojik güdülenmenin eskimesidir.

Değişikliğe uğratılması, "dikkat çekici duruma getirilmesi" zorunlu olur.

Bu bakımdan ele alındığında Stendhal'm *Kırmızı ve Siyah*'ı ilginçtir, kahramanı kendi kendisinin kurallarını çiğneyen bir davranış içindedir; eylemdeki psikolojik güdülenmenin onda eylemin kendisine karşıt olduğu görülür.

Kahraman romantik serüven romanı çizgisine göre davranır ama kendine özgü bir biçimde düşünür.

Lev Tolstoy'da kahramanlar davranışlara uygun olan psikolojiyi seçerler.

1) *Lazzi:* İtalyanca *azzioni*'nin (eğlenceli sahne oyunları) kısaltılmış biçimi *azzi*'den İtalyanca sözcük: İtalyan tiyatrosunda güldürücü pandomim; alay, şaka, takılma. (Ç.N.)

Dostoyevski roman kişilerinin psikolojisini onların ahlaksal ve toplumsal açıdan taşıdıkları önemle karşı karşıya getirir.

Yapıt bir polis romanı ritminde gelişir, psikolojiyse felsefi boyuttadır.

Tüm karşıtlıklar sonunda tüketilmiş olur. Böylece yalnız bir tek çözüm kalır: O da "Yalıtılmış olan anlar'a geçmek, yara izi taşıyan dokular haline gelmiş bağlantıları koparmaktır.

Günümüz sanatında var olan en canlı şey, bir birleştirme öğesi üstünde değil de farklı öğelerinin ilginçliği üstünde temellenen bir makaleler derlemesi ile bir varyete gösterisidir. Vodvil kıtalarında da benzer bir özelliğe rastlanır.

Bununla birlikte, bu tür bir tiyatroda daha şimdiden yeni bir yöntem fark edilir: Bu, değişik parçaların biraraya gelmesidir.

Konuşmacı orada kendini, yazgısı, yapıttaki değişik bölümleri birbirine bağlayan kahraman olarak görür. Numaraların Scala'dakilerle aynı türden olduğu bir Çek tiyatrosunda, eğer yanılmıyorsam, uzun süredir sirklerde görülen bir programı izleme olanağı buldum. Program sonunda, bir palyaço çıkıp bütün numaraların bir parodisini sergiliyor ve gizli yanlarını gözler önüne sererek taklit ediyordu. Sözgelimi, sırtını izleyicilere dönüp el çabukluğu numaraları yapıyor, izleyiciler de böylece ortadan kaybolan iskambil kâğıdının nereye gittiğini görebiliyorlardı.

Bu bakımdan ele alındığında Alman tiyatroları çok gecikmiş durumdalar.

Şu sırada yazmakta olduğum kitap daha da ilginç bir durum sunuyor. Adı *Zoo, Aşktan Sözetmeyen Mektuplar* ya da *Üçüncü Héloïse;* yalıtılmış olan anlar burada, bir erkeğin bir kadına olan aşkının anlatılmasıyla birbirlerine bağlanıyor. Bu kitap, alışılmış roman çerçevesinden bir kaçış girişimi niteliğinde.

Bu kitabı senin için yazıyorum ve bu da bana fiziksel acı veriyor.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Tahiti ile ilgili olan mektuba yanıt. Anılarla başlıyor. Bunlar, Şubat ortasında yazılmış olduğu halde Ocak ayına ilişkin. Ne var ki, anılar yanlışa benziyor. Buhar, elektrik ve shimmy yüzyılı yaşamın ritmini hızlandırmış. Mektup bir ithaf yazma girişimiyle bitiyor, son paragraflar dokunaklı bir üslup denemesi biçiminde sunulmuş. Bunları böyle kabul edin.

(Aynı tarihi taşıyan ikinci mektup.)

Bana kendi hakkında yazmışsın.

Sen benim için gülümseyebilir, benim için akşam yemeği yiyebilir ya da biriyle herhangi bir yere benim için gelebilirsin. Bense senin için hiçbir şey yapamam.

Not defterinin bir sayfasında bana yazmış olduğun sözleri de anımsamıyorsundur kuşkusuz.

Eğer gerçek olsalardı, bir an için olsa bile, eğer onları unutmamış olsaydın, ben de senin için kendimden söz edebilirdim, ya da en azından senden ve senin için söz edebilirdim

Ama not defteri kaybolmuş, mektuplar da öyle poliçeler gibi sunulamaz.

Eğer "aşk" sözcüğü mektubumda doğrudan doğruya ortaya çıkmışsa yeniden, bağışla beni Alia. Aşktan başka şeylerden söz etmekten yoruldum artık.

Tıpkı seninle karşılaştığım sıralarda olduğu gibi mektuplarımda da hep yabancılar var, üç ya da dört, kimi zaman da bir yığın yabancı.

Bırak özgür kalsın sözcüklerim, Alia, tıpkı sahiplerine giden köpekler gibi sana gelebilsinler ve ayaklarının dibinde yatabilsinler.

Ayakkabı numarası: 37, eldiven numarası: 6

Bırak aşktan söz edeyim.

Ağlama zahmetine katlanmaya değmez bu; ben herkesten çok neşeliyim, ciddilikten uzağım, tıpkı bir şemsiye gibi.

Mektubun iyi. Doğru ve çok yerinde düşünüyorsun.

Hatta seni biraz kıskanıyorum bile.

Tahiti'ye gitmişsin; üstelik senin için yazmak da kolay bir iş.

Birçok sözcüğün yasak olduğunu bilmiyorsun –bu da iyi bir şey– sen.

Çiçeklerle ilgili olan sözcükler yasak. İlkbahar yasak. Genel olarak birçok harika sözcük yarı yarıya yitip gitmiş durumda.

Zekice yapılan şeylerden ve ironiden bıktım.

Senin mektubun beni kıskandırdı.

Sanki edebiyat hiç varolmamış gibi, nesneleri dolambaçsız yoldan betimleme gereksinimi duyuyorum; bu istek de duygu ve düşüncelerin yazınsal bir biçimde anlatılmasına olanak verecektir.

"Sakin havada Dinyeper güzeldir[1]" gibi bir şeyi uzun tümcelerle anlatmak yerinde olurdu. Ben de "solmayan", yok daha doğrusu, "yok olmayan" taçtan söz etmek isterim.

Taçlardan söz edeceğim ve kalkış noktam senin mektubun olacak.

Alia, sözcüklerimi tutamıyorum.

Seni seviyorum. Hayranlıkla, sembal sesleri arasında.

Sözcükler bunlar.

Sen benim aşkımı telefonda reddettin. Konuşan benim.

Sözcükler de şöyle diyor: "O kadın senin için yaşamının tek adası. Ondan uzaklaşamazsın sen: Deniz yalnız onun çevresinde renkli."

Ve birlikte konuşuyoruz.

Beni hiç yanına sokmayan kadın! Kitabım, senin kapının önünde yatsın, tıpkı zenci Tapu'nun yaptığı gibi. Ama kitap beyaz. O zaman başka. Sitem yok. Ey sevgili! Kitabım senin adını silinemeyen, solmayan, yok olmayan beyaz ve geniş taçla kuşatsın, sarsın.

1) Gogol. (F.Ç.N.)

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Hüzünlü, bu bakımdan öbürlerinden farklı değil. Burada ölmesini bilen Almanlar, yitirdiğimiz kadınlar, Marc Chagall, çatal tutmadaki ustalık ve taşralılığın sanat tarihindeki rolü sözkonusu ediliyor.

Sen kendini uygar dünyaya bağlı hissediyorsun. Hangi dünyaya Alia? Yığınla dünya var.

Her ülkenin kendi uygarlığı var ve bir yabancı da bunu asla ele geçiremez.

Petersburg yüreğimi sızlatıyor, kaldırımlarını düşünüyorum, ya sen, ya sen. Rusya'ya geri gelemezsin sen, Fransa'yı seviyorsun, ama bu ülkenin özleminden ötürü de ölmüyordun.

Sen fazla Avrupabirlikçi olan bir uygarlığın insanısın.

Eğer otomobilin ağırlığı olmasaydı, ilerleyemezdi; ağırlık tekerleklere destek verir.

Eğer seni sevmeseydim sana bundan söz etmezdim.

Bana acı çektirme çünkü senin gözünde bir ağırlığım yok benim, Alia'nın çevresindekilerin ağırlığı yoktur.

Bogatiriyov'un dairesinin bitişiğinde, bir Alman ailesi hava gazından zehirlendi. Çocukların annesi bir not bırakmıştı. "Bir Alman işçisine dünya üstünde yer yoktur."

Almanlar, sizlere yardım edemediğim için utanıyorum. Sizler, yurdunu unutmayan büyük bir halksınız. Öldüğünüzde, Alman olarak ölürsünüz.

Alia, hüzünlü aşkımı bağışla: Söyler misin bana, ölürken ağzından çıkacak olan en son sözcük hangi dilde olacak?

Sana çeşitli sihirli sözler söylüyorum, seni herkesle karşılaştırıyorum. İnsanların tıpkı bir manastıra kapanır gibi bilinçli olarak bir psikoza "kapandıkları" söylenir. Kendini köpek olarak düşünmek insan gibi yaşamaktan daha kolaydır.

İçimde sevdiğim şeyi paramparça yırtıp kentin üstüne savurmak isteği var.

Bunu nasıl yapacağımı bilemiyorum.

Çok yok, Kleiststrasse'deki atölyede toplanmıştık. Petersburglular ve Moskovalılar da vardı.

Biri kalktı vizelerden söz etmeye başladı. Bir ya da iki yıl ka-

dar önce, Rusların pasaportlarından, evli bir kadının doğumlardan konuşması kadar kolaylıkla söz ettikleri anlatılıyordu.

Aynı şeyden bu sefer de söz edildi. Erkeklerin çoğunluğu tümüyle pasaportsuz olarak varlıklarını sürdürüyorlardı, ve yaşam alışkanlığıuu edindikleri için de yaşıyorlardı.

Ama ya kadınlar! Onlar için durum böyle miydi!

Fransız, İsviçreli, Arnavut (şerefim üstüne yemin ederim ki), İtalyan, Çek kadınlar için, ciddi söylüyorum böyle değildi, hem de yıllarca sürecekti.

Bu durum karılarını böyle harcamış olmaktan dolayı erkekleri üzüyor.

Ben bir de İstanbul'da neler olup bittiğini gözümün önüne getiriyorum da!

Birbirlerine benzeyen yazgılar görmek korkunç bir şey. Bizim aşkımız, evliliklerimiz, kaçışlar, birtakım açıklamalardan başka bir şey değildi.

Hangi noktaya vardığımızı artık bilmiyoruz, bizler yara izi taşıyan dokular haline geliyoruz.

Sanatın da yerel, canlı, farklılaşmış (bir mektup için ne söz ama!) olan şeye gereksinimi vardır.

Ustalığımızı da kadınları yitirdiğimiz gibi yitiriyoruz.

Sen kendini uygarlığa bağlı hissediyorsun, zevkli biri olduğunu biliyorsun, bense değişik bir tadı olan şeylerden hoşlanıyorum. Marc Chagall'dan hoşlanıyorum.

Onu Petersburg'da gördüm. N. N. Evreinov[1]'a benzettiğim bu adam, tipik bir küçük taşra kenti berberini andırıyordu.

Sedef düğmeleri olan renkli bir yeleği vardı. Öylesine zevksiz biriydi ki, bu yüzden gülünç oluyordu.

Takım elbisesinin renklerini ve küçük kasaba kökenli romantizmini de tablolarına aktaran biridir.

Resim alanında, Avrupalı değil Vitebskli'dir.

Marc Chagall uygar dünyanın insanı değildir.

Küçük taşra kenti Vitebsk'de doğmuştur.

Daha sonra, devrim sırasında, Vitebsk büyümüş, burada büyük bir sanat okulu gelişmişti. O dönemde, sık sık şu ya da bu kentin büyüdüğü görülürdü: Bu kâh Kiev, kâh Feodossia, kâh Tiflis olurdu; hatta bir keresinde Volga kıyılarındaki bir kasaba –Marxstadt– bir felsefe akademisi sayesinde büyümüştü.

1) Sahneye koyucu ve tiyatro kuramcısı. (F.Ç.N.)

Vitebskli bütün çocuklar da Chagall gibi resim yaparlar, bu da ondan yana bir övgüdür, o Paris'te de, Petersburg'da da Vitebskli olmayı başarmış biridir.

Çatal tutmayı bilmek gerekir, Avrupa'da bir genç kızın bir gece kulübünde bunu bilmesi gerekir. Smokinle hangi ayakkabıların giyileceğini, ipekli gömlekle hangi kol düğmelerinin takılacağını bilmek daha da gereklidir. Bana gelince, bu bilgiler benim pek işime yaramaz.

Ama Avrupa'da herkesin doğuştan Avrupalı olduğunu anımsıyorum.

Bununla birlikte, sanat alanında, özel bir kokuya gereksinim vardır ve bir Fransız kokusunu da yalnızca bir Fransız duyar.

Sanat alanında, bir berberler düşüncesi ve ulusu öbürlerinden hiç de daha kötü değildir.

Dünyanın kurtuluşuyla ilgili bir düşünce bu alanda hiçbir işe yaramaz.

İşin içine taşralılığı katmak, onu geleneksel sanatla birleştirmek gerekir. Balalaykacılar, *Le Carrousel*, *L'Oiseau bleu*[2], vb. kötüdür, çünkü bunlar Rus taşralılığını taklit ederler.

Bu tutum insanların kafalarını karıştırır, gelecekteki çalışmayı bozar. Tabloları, romanları alt üst eder.

İyi yazmak güç bir iştir: Dostlarım bunu bana her zaman söylemişlerdir.

Gerçek olarak yaşamak insana acı verir.

Sen de bu bakımdan bana yardımcı oluyorsun.

2) O dönemde Berlin'de bulunan Rus kabareleri. (F.Ç.N.)

YİRMİ BEŞİNCİ MEKTUP

İlkbahar hakkında, Prager Diehle, Ehrenburg, pipolar, geçen zaman hakkında, yabancı dudaklardaki rujların silinip yok olması sırasında yıpranan yürek ve yenilenen dudaklar hakkında. Kendi yüreğim hakkında.

Daha şimdiden hava sıcaklığı yedi dereceyi buldu. Sonbahar pardösüsü ilkbahar pardösüsü oldu. Kış geçiyor ve ne olursa olsun beni hiçbir şey bir kez daha böyle bir kışa katlanmaya zorlayamayacak.

Dönüşümüze güvenelim. İlkbahar yaklaşıyor. Bu mevsimde, sen bir şey kaybettiğin ya da unuttuğun ve ne olduğunu da bir türlü anımsayamadığın izlenimine kapıldığını söylemiştin bana.

İlkbaharda ben Petersburg'da omuzlarımda siyah bir pelerinle rıhtımlarda gezinirdim. Orada uykusuz geçen geceler olur, güneş de, köprüler henüz yeniden açılmadan doğar. Ben rıhtımlarda pek çok şey buldum. Ama sen, sen hiçbir şey bulmayacaksın, sen yalnızca bir şey kaybettiğinin farkına varmayı bildin. Berlin'de daha başka rıhtımlar da var. Onlar da güzel; onları, işçi mahallelerine doğru izlemek gerekir.

Orada, kanallar yer yer genişler ve sakin limanlar oluştururlar, vinçler de orada suyun üstüne doğru eğilirler. Ağaçlar gibi.

Orada, Hallesches Tor'un yakınında, senin yaşadığım yerden daha uzakta, havagazı fabrikalarının yuvarlak deposu vardır, tıpkı bizde, Obvodniy kanalının üstünde olduğu gibi. Ben onsekiz yaşındayken, sevdiğim kızı her gün bu depolara doğru götürürdüm. Kanallar da güzeldir, kentin havadan giden demiryolu, bunların kıyılarını izlediği zaman.

Daha şimdiden kaybettiğim şeyi anımsıyorum.

Tanrı'ya şükür ki, ilkbahar.

Prager Dielhle'den masalar çıkarılıp dışarıya konacak ve İlya Ehrenburg gözyüzünü görecek.

İlya Ehrenburg Berlin sokaklarında tıpkı Paris'te ve göçmenlerin bulunduğu öbür kentlerde yürüdüğü gibi yürür, sanki yerde kaybettiği şeyi anımsıyormuş gibi iki büklüm olmuş bir halde.

Benzetme de pek yerinde değil ya: İki büklüm olmuyor, yalnız başı eğik, sırtı kamburlaşmış. Gri bir pardösü giyiyor, deri bir kasket takıyor. Gencecik bir yüzü var. Ve de üç uğraşı: İ. Pipo içmek,

2. Kuşkucu olup, kahvede oturmak ve *Objet*'yi yayımlamak, 3. *Julio Jurenito*'yu yayımlamak.

Julio Jurenito'ların tarih bakımından en sonuncusunun başlığı *Trest D.E.* (D.E. Tröstü). Ehrenburg çevresine ışınlar saçar, bunların çeşitli adları vardır, pipo içmelerinden tanınırlar.

Bu ışınlar Prager Diehle'yi doldurur.

Ustanın kendisi de kahvenin bir köşesine yerleşir, pipo içme, roman yazma, insanları ve dondurmayı kuşkuyla kabul etme sanatını gösterir.

Doğa onu zengin armağanlara boğmuş: Pasaportu var onun.

Bu pasaportla yurtdışında yaşıyor. Binlerce de vizesi var.

İlya Ehrenburg'un yazar olarak değerinin ne olduğunu bilmem.

Eski yapıtları da pek öyle iyi değildir.

Julio Jurenito insanda düşünme isteği uyandırır. İyice gazetecilere özgü bir yapıt bu, konulu bir tefrika; roman kişileri klasikleşmiş tipler ve yaşlı Ehrenburg'un kendisi de bir dua ile var burada; eski şürden alışılmış bir roman kişisi olarak yararlanılmış.

Roman, Voltaire'nin *Candide*'i (Safoğlan) gibi gelişiyor, gerçekten de pek çeşitlilik göstermeyen bir konusu var.

Candide'de konu oldukça yalındır: İnsanlar Cunégonde'u ararken, o, herkesle yatar ve yaşlanır. Kahraman, Bulgar'ın yumuşak tenini anımsayan yaşlı kadını kabul eder.

Bu konu, daha doğrusu "zamanın geçiyor" olmasının eleştirel biçimde saptanması, daha önce Boccacio tarafından işlenmiştir. Onda, nişanlı kız elden ele dolaşır ve sonunda elinde bekaret güvencesiyle kocasına düşer.

Serüveni bunca kız ellerden başka şeyler de tanımıştır. Bu öykü dudakların yıpranmadığını ve öpüşmelerle yenilenmekten başka bir şey yapmadıklarını söyleyen ünlü bir tümceyle biter.

Olsun, unuttuğum şeyi az sonra hatırlarım. Ehrenburg'un kendine özgü bir ironisi var, öyküleri ve romanları, eski matbaa harflerine uygun gelmez. Onun iyi olan yanı, büyük Rus yazını geleneklerini sürdürmemesi ve "orta düzeyde" yapıtlar vermeyi yeğlemesidir.

Eskiden Ehrenburg'a kızardım, çünkü tam bir Yahudi ya da Slavofilken Avrupalı konstürktiviste dönmüş, ancak geçmişi unutmamıştı. Saül, Paul'e dönüşmemişti. O Paul'dü, Saül'ün oğluydu, ve *Hayvan Sıcaklığı*'nı yayımlamıştı.

O yalnız başkasının düşüncelerini romanda bir araya getirme-

yi bilen bir gazeteci değil ama, aynı zamanda eski hümanist uygarlık ile makineler yardımıyla oluşan yeni dünya arasındaki çelişkiyi hisseden bir sanatçıdır neredeyse.

Bana gelince, bütün bu çelişkiler arasında beni üzen şey dudakların yenilenmesini beklerken yüreğin solması ve unutulan şeyin de ne olduğu bilinmeden aynı zamanda yıpranmasıdır.

YİRMİ ALTINCI MEKTUP

Maske, akümülatörler, Hispano-Suiza'nın kaporta uzunluğu genel olarak içten yanmalı motorlar ve bir de Hispano-Suiza marka arabanın, insan olması durumunda, kulaklarına halka takacağı olgusu hakkında. Şöför olarak ben, mektup, dile getirilmeyen bir öfkeyle ve iftiralarla dolup taşıyor derim.

Bugün gecenin orta yerinde uyanıverdim. Elimdeki bir nesnenin anlaşılmazlığı beni şaşırtmıştı.

Bu, kâğıttan yapılmış siyah bir yarım maskeydi, ben de odanın ortasında duruyordum.

Bir dinlenme evine gitsem benim için daha iyi olur kuşkusuz.

Aşktan söz etmeye gelince, bu bana iyi gelmiyor.

Taksiyle yolculuk yapmak hüzünlüdür!

En hüzünlü şey de elektrikli motoru olan bir arabayla gezmek. Bu arabanın kalbi çarpmaz, doldurulmuştur, içi hantal akümülatörlerle doludur; ama bir kez akümülatör plakaları boşalmaya görsün, işte o zaman duruverir... Ben yaşamım boyunca çok araba çalıştırdım, kimi kez bana bir manivela dönüşüyle karşılık verirlerdi; pek çok insan benim yüzümden harekete geçti, çalışmaya başladı.

Kimi zaman Berlin'de, şoförün bir türlü hareket ettiremediği bir motoru çalıştırma isteği uyanır içimde; iki kez de yaptım bunu, ama üçüncü kez hem de son derece küçük düşecek biçimde yanıldım.

Motoru çalıştırmak için yaklaştım, ama bu kez elektrikli bir motordu karşıma çıkan, yalancı bir radyatörü vardı, manivelası da yoktu elbette. Kalbi olmayan, yeniden canlanmayan bir motor nasıl çalıştırılır ki? Yapay bir görünümü vardır, tıpkı yalancı bir zırh göğüslüğü ve yalancı manşetler gibi; ön tarafa bir motor kaportası takılıdır, sanki bir motoru örtecekmiş gibi, içerdeyse kuşkusuz yalnızca paçavra vardır.

İçten yanmalı motor numarası yapan paçavralar.

Zavallı Rus göçü!

Kalbi çarpmıyor.

Berlin'de, sokakta yüksek sesle Rusça konuşulamaz, terbiyesizliktir. Almanların kendileri de mırıldanırmış gibi konuşurlar. Yaşa ama sesini kes.

Akümülatörlü cansız araba, kent içinde hiç gürültü çıkarmadan umutsuzca dolaş öyle aylak aylak. Hiç soluk almadan, eskiden senin olan şeyleri önüne ser, sıfırı tüketip söyleyecek bir şeyin kalmayınca da öl.

Bizler Rusya'da doldurulduk, buradaysa dönüp durmaktan başka bir şey yapmıyoruz, kısa süre sonra da duracağız zaten. Akümülatörlerin kurşun plakaları artık ağırlıktan başka birşey olmayacak.

Yakıcı olan, asit gibi olan keskinliğini yitirip acımtrak olacak.

Berlin'deki Rus gazetelerinden de yalnız acımtrak bir ağırlık, sıkıcılık yayılıyor zaten.

Ben de acımtrak ve ağır, sıkıcı sözler yazdım.

Daha çok otomobil markalarından sözedelim, istersen.

Hispano-Suiza hoşuna gider mi?

Yalnış yapıyorsun. Kendini ele verme.

Sen kaliteli nesneleri seversin, ve gece tüm fiyat etiketlerini karıştırsalar bile sen mağazada gider en pahalı şeyi bulursun. Hispano-Suiza mı? Kötü bir araba. İyi giden, görkemli ve elverişli olan, şoförü yetersizliğini gösterir biçimde yan oturan araba Mercedes'tir, Benz'dir, Fiat'tır, Delaunay-Belleville'dir, Packard'dır, Renault'dur, Delage'dır ve bir de Rolls-Royce'tur, çok pahalıdır ama güvenilir ve inanılmaz derecede kıvraktır. Bütün bu arabalarda, şasinin biçimi motorun ve transmisyonun tasarlanış biçimini ortaya koyar; ayrıca havanın direncini elden geldiğince azaltmayı amaçlar. Yarış arabalarının başlıca özelliği, genel olarak kaportanın uzun, ön kısmın da yüksek olmasıdır; bunun nedeni de büyük bir hız sözkonusu olduğunda böyle bir biçimin havanın direncini azaltmasıdır. Kuşun, ince uzun kuyruğuyla değil de geniş göğsüyle uçuşa geçtiğini farketmişsindir değil mi Alia?

Kaportanın uzunluğu kuşkusuz silindirlerin sayısı (dört, altı, ender olarak sekiz ya da oniki) ve çaplarıyla açıklanır. Halk ön kısmı uzun arabalara alıştı artık. Hispano-Suiza, piston sığası artırılmış bir otomobildir, yani devir sayısı yüksektir. Sanki, burnuna kokain çekip doping yapmış gibidir. Motoru yüksek ve dardır.

Bu onun sorunu.

Ama arabanın kaportası uzundur. Şimdi bak Hispano-Suiza nasıl kendini gizler: Radyatörden motora kadar uzunluk yetmiş santim dolayındadır. Yaklaşık bir metrenin dörtte üçü kadar bir yalan; züppeler kullansın diye uydurulmuş: Yapım kurallarına gösterilen bu saygısızlık beni çileden çıkartıyor.

Bir gün senden nefret edersem, eğer, bir gün

Bittiniz artık ey gidi yollar,
Bir zamanlar ki sizi izlemiştim!

diye şarkı söylersem, seninle ilgili olarak anımsadıklarımı kafamdan atmak yerine kesinlikle boşluğa, Hispano-Suiza'nın içine defedeceğim.

Senin Hispano-Suiza'n pahalı, ama bence beş para etmez. Çoğunlukla, koltukları yan tarafa kapıların yerine katlanabilen bir karoser kullanılıyor. Bu da jigololoların hoşuna gidiyor olmalı.

Direksiyonu desen uygunsuz biçimde eğik; eğer bir insan olmuş olsaydı, herhalde kulaklarına halkalar takardı. Şu senin Hispano-Suiza'nın radyatörü yerinde değil, yalancı manşetlerle gezip dolaşıyor. Seni hiç sevmeyecek. Bütün bunlar beni Rus göçünden daha çok ilgilendiriyor.

Zaten Hispano-Suiza, dağlık bölge parkuru rekorunu elinde tutuyor.

YİRMİ YEDİNCİ MEKTUP

Bağıllık ilkesi ve kulağına halka takan Alman hakkında. Hemen burada genç kıza dönüşen yavru farenin öyküsü anlatılıyor.

Bir adam sırf kulağına halka takıyor diye egzotik olabilir mi?

Gerçekte, yalnız kostümlü balolarda görülür bu.

Ve bir de şık "ama kendine saygısı olan bir adama göre çok geniş" bir pantolon giyiyor diye. Dışarda da kunduz kürkünden bir başlık takıyor diye.

Ama yine de o seni çekiyor, ona aşağıdan yukarıya doğru bakıyorsun sen.

Ne yapalım, Alia, senden bağıllık ilkesini öğreniyorum.

Gerisine gelince, işte sana bir masal.

Bir adam varmış toplumdan uzak yaşayan, bir dişi fareye aşık olmuş –garip bir aşk, ama yalnızlık Berlin'de insana neler yaptırmaz ki?– onu genç kıza dönüştürmüş.

Kız onu sevmiyormuş. O ise kızı kıskanıyormuş. Kız ona "Gör işte aşkını" demiş. Ardından şunları da söylemiş: "Ben herşeyden önce özgürlük isterim. Sen gitsen iyi edersin."

Yalnız adam ona telefon etmiş ve şöyle demiş: "Bugün hava güzel."

Genç kız yanıtlamış: "Ben daha giyinmedim."

Yalnız adam "Beklerim" demiş. "Çıkalım, mağazaları dolaşırken sana eşlik ederim."

Genç kız alışverişini yapmış.

Sonra yalnız adam onu kent dışına, Wannsee'ye götürmüş.

Henüz güneş gökyüzünde görülebiliyormuş.

Pek çok mağaza dolaşmış oldukları halde.

Adam "Güneşin karısı olmak ister misin?" diye sormuş.

İşte tam o anda güneş bir bulutun arkasında kaybolmuş.

Genç kız "Bulut daha güçlü" demiş.

Yalnız adam uysal, geçimli biriymiş, özellikle de genç kızla birlikteyken.

Şöyle demiş: "Eğer istersen bulut senin kocan olur."

O sırada, rüzgâr bulutu kovmuş.

Genç kız "Rüzgâr daha güçlü" demiş.

Yalnız adam kızmaya başlıyormuş.

Telefon sinirlerini yıpratmışmış.

"Rüzgârla evlenmeni öneririm!" diye bağırmış.

Genç kız alınmış bir halde "Rüzgâra ihtiyacım yok benim, sıcakla aram iyi, cereyan da yok. Bu dağ beni rüzgâra karşı korur. Dağ daha güçlü." diye yanıt vermiş.

Yalnız adam, kadınların mağazalarda alacakları şeyin seçimini yaparken hep uzun zaman harcadıklarını, genç kızın da kendisini Marbach mağazasında sandığını anlamış. Sabırla, tıpkı bir satıcı gibi karşılık vermiş: "Dağ hizmetinizdedir efendim."

O anda genç kızın yüzü aydınlanıvermiş.Tümüyle neşeli biri olup çıkmış.

Yalnız adam kendini mutlu hisseder gibi bile olmuş.

Kız ona küçük parmağıyla dağın eteğini göstermiş ve "Bak!" demiş.

Yalnız adam hiçbir şey görmemiş.

"Ne kadar da güzel, ne kadar da güçlü, o, dağdan daha kuvvetli, bu benim türümden bir varlık, ne kadar da iyi giyinmiş!"

"O da kim?" diye sormuş adam.

"Yavru fare, sevgili yalnız adam" demiş genç kız. "Dağda bir geçit kazmış, baksana, o daha şimdiden beni seviyor."

"İyi öyleyse!" demiş yalnız adam. "Bunu sen gerçekten seveceksin. İyi ki bir operetten fırlayıp gelmiş olan bir adama aşık olmadın."

Ve fare-genç kızı, pembe kulaklarından öpmüş, eline de bir fare pasaportu verdikten sonra onu serbest bırakmış. Sırası gelmişken söyleyeyim, bu pasaportla bütün ülkelere kabul edilebilirmişsiniz.

YİRMİ SEKİZİNCİ MEKTUP

Alia tarafından yazılmış sonuncu mektup. O burada aşk mektuplarının nasıl yazılması gerektiğini anlatıyor. Mektup öfkeli bir tümceyle son buluyor: "Beni ne kadar, ne kadar, ne kadar sevdiğini yazmayı bırak artık, çünkü üçüncü "ne kadar" da başka şey düşünmeye başlıyorum. "Kitabın yazarı, okurlarının hiçbir zaman böyle mektuplar almamalarını diliyor.

Anlaşmayı bozuyorsun sen.

Bana günde iki mektup yazıyorsun.

Daha şimdiden bir yığın oldu bile.

Çalışma masamın çekmecesini tıka basa doldurdum bunlarla, ceplerim ve çantam bunlarla dolup taşıyor.

Don Kişot'un nasıl oluştuğunu bildiğini söylüyorsun, ama bir aşk mektubu yazmasını bilmiyorsun.

Giderek daha çekilmez biri oluyorsun.

Ve tutkuyla yazdığında da, lirizm içinde boğuluyorsun... (dürüst ve yalnız biri olarak sana lokantadan yazıyorum, oturmuş şnitzelimin gelmesini beklerken).

Ben edebiyattan pek bir şey anlamam, sen, pohpohçu biri olarak her ne kadar benim bundan senin kadar anladığımı söylüyorsan da; ama aşk mektupları söz konusu olduğunda onlardan anlarım ben. Bir yere girerken kimin kimi ilgilendirdiği ve kimin neyle uğraştığını bildiğimi söylemekte haklısın.

Bana kendinle ilgili olarak yazıyorsun, bana benden sözettiğinde de, bunu yalnızca sitem etmek için yapıyorsun. İnsan, kendi hoşuna gitsin diye aşk mektubu yazmaz, tıpkı aşkta da, gerçek bir aşıkın düşündüğü kişinin kendisi olmadığı gibi

Çeşitli bahanelerle, sen hep aynı şeyden söz ediyorsun. Beni ne kadar, ne kadar, ne kadar sevdiğini söylemeyi bırak artık, çünkü üçüncü "ne kadar" da başka şey düşünmeye başlıyorum.

Alia

YİRMİ DOKUZUNCU MEKTUP

Ve de sonuncu, Rusya Merkez Yürütme Komitesine yazılmıştır. Burada yeniden oniki demir köprüden söz ediliyor. Bu mektup Rusya'ya giriş izninin istendiği bir mektuptur. Sonunda, bir Erzurum hikâyesi anımsatılır.

Rusya Merkez Yürütme Komitesine yazılmış dilekçe

Berlin'de yaşamıyorum ben.

Yaşam biçimim, alışkanlıklarım beni günümüz Rusya'sına bağlıyor. Ben yalnızca onun için çalışmayı bilirim.

Berlin'de yaşamam hiç doğru değil benim.

Devrim değiştirdi beni, onsuz soluk alamaz oldum. Burada insan yalnızca bunalır.

Berlin'de duyulan hüzün karbür tozu gibi acıdır. Bu mektubu bir kadına yönelik olan mektuplardan sonra yazınam sizleri şaşırtmasın.

Bu meseleye kesinlikle bir aşk hikayesi karıştıracak değilim. Mektup yazdığım kadın hiçbir zaman var olmadı. Belki bir başkası vardı, iyi bir arkadaştı ve bir türlü anlaşamadığım kız arkadaşımdı. Alia, bir eğretilemenin gerçekleşmesidir. Ben, kadını ve aşkı, anlayışsızlık, yabancı insanlar, yabancı bir ülkeyle ilgili bir kitap için uydurdum. Ben Rusya'ya dönmek istiyorum.

Eskiden var olan herşey bitti artık, gençliğim ve güvenliğim oniki demir köprü tarafından elimden alındı.

Kolumu kaldırıyor ve teslim oluyorum.

Bırakın Rusya'ya döneyim, şu birkaç eşyamla birlikte: Yani altı gömlek (üçü evde, üçü temizleyicide), yanlışlıkla siyah cila ile parlatılmış sarı ayakkabılar, ütü çizgisi vermek için boş yere ütülemeye çalıştığım eski bir mavi pantolon.

Ve bana hediye edilmiş bir kravat.

Ama üstümdeki pantolon ütülü. Bu ezildiğim zaman olmuştu.

O eski Erzurum hikayesine yeniden başlamayın: Bu kalenin alınması sırasında, dostum Zdaneviç yoldan geçiyormuş.

Her iki tarafta kılıçtan geçirilmiş Türk askerleri yatıyormuş. Herbirinin sağ kolunda ve başında bir kılıç darbesi varmış.

Dostum sormuş:
"Niçin hepsi de sağ kolundan ve başından kılıçlanmış?"
Ona şu yanıtı vermişler:
"Çok basit: Teslim olurken hep sağ kollarını kaldırırlar."

Viktor Borisoviç Şklovski,
ülkemizde pek tanınmasa da, çağdaş eleştiri,
sanat kuramı ve edebiyat alanlarındaki özgün
çalışmalarıyla evrensel önemde bir yazar;
bu yüzyılın açılışında kültürümüzü topyekûn
altüst eden çalkantılı, sorgulayıcı, yaratıcı ortamın
önde gelen bir kişiliği. Biçimcilik akımının
bu önemli temsilcisini dilimizde ilk kez
romancı yanıyla sunuyoruz.

Zoo, gerçek gibi görünen ancak varolmayan,
yine de yapıtın sonunda somut olarak ortaya çıkan
bir sevgiliye seslenir. Bu sevgili, Şklovski'nin
yüreğinin derinliklerinden söküp çıkartamadığı
bir özlemle bağlı olduğu, Rusya'dır.

Ustaca ve zekice yazılmış bu kitap, kurgu zenginliği
ve okuyucuyu kavrayan derinliği ile
kolay kolay unutulmayacak.

ISBN 975-363-114-6

TEMA
TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27